

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang“.

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR . . . . . HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGENDIENST . . . . . TELEFOON 4519.

ADMINISTRATIE VAN HET „KOLONIAAL WEEKBLAD“
HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie“, en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7. DEN HAAG.

Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor Advertentiën tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

N.V. NEDERLANDSCHE IJZERHANDEL Afd. ENTHOVEN
 IJzerhandel, Gereedschappen, Complete Keuken- en Badkamer-inrichtingen, enz.
 VLAMINGSTRAAT 18 - DEN HAAG - TELEFOON 791

Speciale Export-afdeling voor Uitrustingen naar Oost- en West-Indie

Hofleverancier van H.M. de Koningin.

Venduhuis „HOFSTAD“ ONDERNEMERS VAN PUBLIEKE VEILINGEN - TAXATEURS
 Hugo de Grootstraat 7 Dir. G. TER HEIDE Tel. Haag 1623 Inzending MEUBILAIR, KLEEREN ETC., dagelijks Vraagt CONDITIËN. Toezending FRANCO.

INHOUD: Werft Begunstigers. — Buitengewone Alg. Verg. van de Vereen. „Oost en West“. — Persoverzicht. — Stemmen uit de Eur. Pers in Ned.-Indië. — Suriname. — Curaçao. — Wat de Inlander zegt. — Van Vreemde Koloniën en Verre Landen. — Oost- en West-Ind. Lit.-Overzicht. — Mededeelingen.

Buitengewone Algemeene Vergadering van de Vereeniging „Oost en West“ op Zaterdag 27 September 1919, te Utrecht.

in met betrekking tot de propaganda. Hij beval het inzenden van Indisch nieuws en Indische schetsen bij de plaatselijke kleine dagbladen aan, terwijl hij een volledige vergoeding bepleitte uit de kas van het H. B. aan de afdelingen voor avonden, óók gezellige avonden, die met het doel van propaganda belegd zijn.

Werft Begunstigers.

Zal een lichaam krachtig kunnen arbeiden, dan moet het krachtig gevoed worden. Dit geldt ook voor een „zedelijk lichaam“ als onze vereeniging, en het voedsel, dat het behoeft bestaat uit: belangstelling en geld. Deze twee zaken hangen nauw samen: krijgt men belangstelling, dan komt ook het geld.

Daarom. Leden van „Oost en West“, Gij, die door Uw lidmaatschap bewijst die belangstelling te bezitten, helpt mede deze in den kring Uwer kennis te verbreiden en haalt Uwe bekenden over om onzen arbeid te steunen. Het lidmaatschap kost zoo weinig, en is dit hun nog te hoog, welnu, de inkomsten van de vereeniging mogen ook bestaan uit giften, zoo klein en zoo groot als men wil. Zouden niet velen genegen zijn een kleine jaarlijksche gift van b.v. f 1.— plus inningskosten aan het Hoofdbestuur te schenken, als bewijs van sympathie met ons streven? Wij gelooven van wel. Wij vragen U: neemt eens de proef. De uitkomst zal U meevallen. Gij behoeft de namen en adressen Uwer geworvenen, met het bedrag van hun jaarlijksche gift, slechts per briefkaart op te geven aan het Secretariaat van het Hoofdbestuur, Heulstraat 17, Den Haag, en het bedrag zal per kwitantie worden geïnd.

Zaterdagmiddag is in het Gebouw van den Protestantenvond te Utrecht de buitengewone vergadering gehouden van onze vereeniging, belegd, naar aanleiding van de discussies op de jaarlijksche algemeene vergadering te Deventer, met het doel de vraagstukken van propaganda, ledental en weekblad nader onder de oogen te zien.

Na een kort inleidend woord van den voorzitter, die de te behandelen kwesties als bekend veronderstelde, evenals de opinie daarover van het Dagelijksch Bestuur, werden de debatten geopend door den heer Schmöle, uit Breda, die allereerst de vraag onder de oogen zag, wat het zwaarst moest wegen: de vermeerdering van het ledental of behoud van het weekblad in zijn huidige vorm met 't vooruitzicht, dat dit als een rem zal gaan werken op de toename van het aantal leden. Volgens hem kunnen we er niet aan denken, de propaganda tot uitbreiding van het ledental, speciaal onder hen, die Indië niet van aanzien kennen, te verminderen, zij moet voorop staan. Ofschoon hij persoonlijk het weekblad met het grootste genoegen las, alle artikelen en rubrieken daaruit, meende hij toch, dat bezuiniging te verkrijgen zou zijn door het weglaten van de rubrieken Van Vreemde Koloniën en het Literatuuroverzicht. Voorts was het volgens den spreker wenschelijk en mogelijk het weekblad om te zetten tot een maandblad, waardoor de kosten tot 1/2 deel zouden worden teruggebracht, terwijl het blad niet meer aan ieder lid behoeft te worden toegezonden, wijl velen het toch nooit lezen, maar beter aan de afdelingsbesturen kon worden gestuurd, die dan zorgen voor circulatie. Op die wijze blijven er ook meer nummers over voor colportage, verzending aan sociëteiten, leeszaalen, etc.

Spreker laschte in zijn betoog nog enkele wenken

De beraadslavingen bleven zich, na dit betoog, in hoofdzaak bewegen om de kwestie van het weekblad. De Secretaris rekende het den eersten debater als onwenschelijk voor, dat het orgaan in een maandblad werd omgezet, aangezien dan een belangrijk geringer bedrag aan advertentie-prijzen zal ontvangen worden.

De heer Cuyper, die gaarne gezien had, dat wat meer leden zich in het Weekblad zouden hebben geuit en dat het Dagelijksch Bestuur zijn meening over de plannen van de Propaganda-Commissie nader had ontvouwd, bepaalde zich vervolgens ook tot het weekblad, bepleitte met klem een beteren vorm, een aangenamer uitzien, zoodat men het blad ook als iets blijvends gaarne zal willen bewaren. In zijn huidige vorm doen de lezers dat niet. De Redactie-Commissie daarnaast moet met bezieling werken, niet met eigendunkelijkheid of conservatisme, maar met de bedoeling, om het weekblad meer toegankelijk te maken voor het publiek.

De Voorzitter, die alsnu de voorstellen van het Dagelijksch Bestuur nader ontwikkelt, beginnend met een herinnering aan tien jaar geleden, toen hij in een tijd van strijd in de vereeniging de voorzittersfunctie kreeg te vervullen, wees er op, dat we thans weer in een storm verkeerden, en dat het gaat om de vraag, of we het schip met te strakke zeilen door de branding zullen sturen, of voorzigtiger te werk gaan, teneinde een schipbreuk te vermijden. Het Dagelijksch Bestuur wil, behalve het bevorderen van de propaganda-actie, middels film-avonden, zooals ondernomen door Mevrouw Clifford Kocq van Breugel, overgaan tot de benoeming van een goed bekend propagandist, aanvankelijk voor 6 maanden, bij wijze van proef.

De secretaris van het Hoofdbestuur, E. F. GROOSS.

*) In een volgend nummer zal nog eens worden vermeld wat „Oost en West“ doet en heeft gedaan.

Dameskleeding naar Maat en Confectie steeds nieuwe Modellen

Bontmantels groote sortering

Modes uitgebreide collectie Hoeden laatste modellen uit Parijs

Rijkleeding naar Maat

Lampe Den Haag Spuistraat 8 166

CORN. VAN DER SLUIJS
 BINNENHUISARCHITECTUUR, MEUBELS, STOFFEN, ENZ.
 ALLEEN NOORDEINDE 162A. TEL. 4782. DEN HAAG.

De Haagsche Broodfabriek „THEARIO”

Fabriek en Kantoor BILDERDIJKSTRAAT 139

levert alle soorten BROOD, LUXE-BROOD, BESCHUIT, KOEK- en BANKETBAKKERSARTIKELEN.

De Haagsche Broodfabriek heeft in ALLE deelen van de stad EIGEN WINKELS

Zij staat sedert 1909 voortdurend onder Controle van het Station voor Maalderij en Bakkerij te Wageningen.

Onze Eigen Winkels zijn gevestigd in de:

Bilderdijkstraat 143
Regentesselaan 55
Noordeinde 192
Fred. Hendriklaan 189
Reinkenstraat 34
Theresiastraat 50

1e v. d. Boschstr. 53
Keizerstraat 24
Weimarstraat 59a
Beeklaan 329
Bezuidenhout 134
Trompstraat 37

Valeriusstraat 72
Korte Poten 26
Koningin Emmalein 6
Vaillantlaan 394

Waar echter gebleken is, dat, met het oog op de kosten van het weekblad, een vermeerdering van het aantal leden boven de 3000 tot verlies zou leiden, heeft het Dag. Bestuur voorgesteld de contributie voor de nieuwe leden te brengen op f 5.— en daarnaast het instituut van begunstigers in te voeren, die een kleine contributie van b.v. f 1.— betalen, doch geen weekblad zullen ontvangen.

Voorts betoogde spreker de wenschelijkheid om niet alleen te letten op de belangstelling der Nederlanders, doch ook om het vertrouwen der Inlanders te winnen. Hiertoe is bevorderlijk het zoeken van aanraking met de studeerende Indische jongelieden, waarvoor wij reeds den steun van de Regeering mochten verwerven.

De heer Cuyper verwachtte van het toetreden van begunstigers voor f 1.— per jaar niet veel voor de stijving der geldmiddelen. Wij moeten n. z. m. juist leden krijgen, die een hooge contributie betalen en spreker is overtuigd, dat velen bereid zullen zijn een flinke som te offeren, hetgeen al dadelijk zou blijken, indien men in deze vergadering een in tekenlijst liet rondgaan.

Tegen dit laatste voorstel verzet zich Mevrouw Clifford Kocq van Breugel, daar zulke maatregelen een belasting zijn voor trouw opkomende leden en een premie voor wegblijvers. Spreekster hoopt, dat de contributie in geen geval hooger zal zijn dan f 3.—

De heer Tillema, terugkomend op het weekblad, noemde de groote fout ervan, de typografisch technische indeeling. Hij stelde voor, de advertentiepagina's er los in te leggen, of de advertenties af te drukken onder de stof, maar in geen geval tusschen den tekst zooals thans gebruikelijk is.

De Voorzitter kon niet inzien, dat het drukken van advertenties tusschen den tekst een belangstellend lid zou afschrikken van de lezing. Bovendien hebben wij wel degelijk rekening te houden met de wenschen van de adverteerders.

De heer Cuyper wees op het model van een gewijzigd uiterlijk, zooals hij het aan het Dagelijksch Bestuur had aangeboden, een soort bemiddelingsvoorstel van zijn kant, waarbij de advertenties ter zijde van den tekst staan, dan kan men, wanneer men het blad perforoert, den tekst uitscheuren, om deze later te kunnen bewaren. Adverteerders, met wie hij daarover had gesproken, konden er geen overwegende bezwaren tegen inbrengen.

De Voorzitter moest zeggen, dat het Dagelijksch Bestuur er veel bezwaren tegen had, maar het was bereid dit voorstel te overwegen. Toen hij opmerkte, dat een uitgever de zaken van zelf commercieel beziet en dus anders opvat dan wij, antwoordde de heer Cuyper, dat wij dan zelf maar uiters moeten gaan spelen.

In het Bestuur zitten volgens hem genoeg menschen, die met genoeg de werkzaamheden, daaraan verbonden, zullen verrichten.

Toen de Voorzitter op een nadere opmerking van den heer Tillema dezen antwoordde, dat hij diens denkbeeld gaarne wil voorleggen aan de Redactie-Commissie, vroeg de heer Cuyper, wie eigenlijk die Redactie-Commissie vormen.

De Voorzitter antwoordde, dat mevrouw v. Beresteyn de redactie voert, bijgestaan door haar medewerkers.

De heer Cuyper bepleitte hierop de wenschelijkheid, om eenzijdigheid te voorkomen, dat de redactie zou bestaan uit drie menschen, waaronder personen met kijk op de technische zaken, die aan de uitgave van een blad zijn verbonden.

De heer Baeldé betreunde het, niemand van de Redactie op deze vergadering tegenwoordig te zien. Hij meende, dat het Weekblad beter gelezen wordt dan vroeger, maar vond het allerwonderlijkst, dat in het Orgaan geen verslag werd opgenomen van de vergadering in Deventer. Dat is toch niet in den haak. In zijn orgaan moet men toch een uitvoerig verslag kunnen lezen van een algemeene vergadering. Spreker gaf het Hoofdbestuur in ernstige overweging niet afwijzend te staan tegenover de voorstellen van de Propaganda-Commissie, die toch beoogen redding te brengen. Geef haar liever plein pouvoir, ook al heeft men weinig hoop op welslagen en wensch haar goed succes. Spreker ried aan, de debatten te sluiten en de uitwerking van nadere voorstellen over te laten aan het Dagelijksch Bestuur in samenwerking met Propaganda-Commissie en Redactie. (Teekenen van instemming).

De heer Brondgeest wees er op, dat we op die manier weer dreigen tot geen enkel resultaat te komen. Hij betoogde, dat volgens zijn opvatting en berekening de contributie gerust op f 2.50 kan blijven gehandhaafd, terwijl we doorgaan met leden werven en met het uitgeven van het weekblad. Mits

maar de verhouding van de contributieverdeeling veranderd wordt.

De heer Sommeijer vreesde, dat we met verhooging van de contributie tot f 5.— de vereeniging in de waagschaal stellen. Er is dan kans op een groot ledenverlies.

De heer Gerdes van Oosterbeek stelde voor de contributie een rijksdaalder te laten, maar haar te stellen voor nieuwe leden, als ze een weekblad wenschen op f 3.50.

De heer Brondgeest ontkende de noodzakelijkheid van contributie-verhoging. Hoe meer verschillende contributies, hoe moeilijker de administratie.

De Voorzitter constateerde, dat het voorstel van het Dagelijksch Bestuur, inzake een propagandist en inzake een verhoogde contributie van f 5.—, geen ondersteuning gevonden heeft, daarentegen wel een voorstel uit de vergadering tot samenwerking tusschen het Dag. Bestuur, de Propaganda- en de Redactie-Commissie, om de plannen nader te bespreken.

De heer Mr. Boelen achtte het denkbeeld van een propagandist in 't geheel niet kwaad. Oost en West moet een vereeniging worden als de A.N.W.B. Ook aan de splitsing in verschillende organisaties, die voor Indië belangstelling vragen, moet een einde komen. Daar is het publiek niet mee gebaat. Wij moeten op den duur samensmelten met het Kol. Instituut.

Ook de heer Cuyper juichte het denkbeeld van een propagandist, levendig toe, wanneer dan ook het Bestuur en de andere commissiën flink aanpakken. Over geldbezwaren komen we heen.

De heer Sommeijer vroeg of de Commissie de contributie zelf zal bepalen, of met voorstellen zal komen, waarop de Voorzitter antwoordt, dat voorstellen zullen worden ingediend.

De heer Marella wierp de wenschelijkheid op van het stellen van een termijn aan de samenwerkende commissiën.

Na eenige discussie legde de vergadering zich neer bij de verklaring van den Voorzitter, dat spoed zal worden betracht.

De motie, door den heer Baeldé geformuleerd, werd als volgt aangenomen:

„De vergadering gehoord hebbende de discussies over het Weekblad en de overige punten van het ontwerp-propaganda, besluit het Dag. Bestuur, de Propaganda-Commissie en de Redactie uit te noodigen deze zaak nader te bespreken en voorstellen te doen.”

De heer Gerdes v. Oosterbeek bracht de circulaire van het Dagelijksch Bestuur ter sprake, waarin de afdeulingsbesturen werden verzocht informatie-bureaux op te richten. Gaarne zou spreker over de inrichting eenige gegevens ontvangen.

De heer Tillema die in het Hoofdbestuur het denkbeeld heeft geopperd, antwoordde, dat er bij hem geen dag voorbij gaat, of hem worden inlichtin-

2de Hands Meubelmagazijn
J. C. FERON,
VEENKADE 20 DEN HAAG
STEEDS IN- EN VERKOOP.
Atelier voor herstellingen en veranderingen.
Gevestigd sedert 1880.

Piano's, Orgels, Vleugels, Auto-piano's.
PIANO's in huur f 6.— per maand,
desgewenscht in huurkoop, bij
L. C. JACOBI, vh. Chief Firma J. F. CUYPERS,
Regentesselaan 123, bij Reg-pl. 49 SOERABAIJA.
Tel. H. 1403, 's-GRAVENHAGE.
STEMMEN - VERHUREN - REPAREEREN

MEUBELLEN
Artistieke ontwerpen
J. P. STRIJOS
(Leeraar school voor Kunstnijverheid)
BEGROTINGS- ZONDER VERBINDING
N. KUIPER
Ridderstraat 28 - Haarlem - Telefoon 3017

Middelbare School v. Handel en Administratie, SWEELINCKSTRAAT 17-19 - 's-GRAVENHAGE.

EXTERNAAT en INTERNAAT.

AFD. A. **Bijzondere Middelbare Handelsschool** met als onderbouw eene H. B. S. met 3-jarigen cursus. Bij beschikking van Z. Ex. den Min. van Binnenl. Zaken **gevestigd** met de openbare handelsscholen te Amsterdam, Rotterdam, etc.
AFD. B. **Bijzondere Hoogere Burgerschool met 5-jarigen cursus.** Eveneens officieel als zoodanig erkend.
De 1e en 2e klasse van de beide inrichtingen vallen samen, zoodat over de keuze Handelsschool of H. B. S. 5-jarige cursus eerst beslist behoort te worden na het afloopen der 2e klasse.
De school wordt ook door Meisjes bezocht.
Prospectus en inlichtingen bij den Directeur

F. TIJNSTRA

N.V. Ch. L. Boucher's Handelsvereeniging
Specialiteit in Kaartsysteem
DEN HAAG Kneuterdijk 5-7 Tel. H. 1600-924-925
AMSTERDAM Kalverstraat 35 Tel. C. 2153
GRONINGEN Spilslozen 13 Tel. 2372.

H. S. VAN HASSELT
Kleermakerij
Noordeinde 94 - 's GRAVENHAGE - Telefoon H. 3158

Kon. Eindhovensche Stoom- & Handweverij
VAN DIJK & Co. EINDHOVEN EN BRUSSEL
Leveranciers van H. M. Koningin Wilhelmina - van H. M. de Koningin-Moeder en van H. M. de Koningin van Rumenië; eertijds van H. M. Koningin Sophia.
OPGERICHT 2 AUG. 1853.
Hotel-Linnen en Tafelgoed met en zonder naam.
UITZETTEN, INDISCHE UITRUSTINGEN
LUIERMANNEN.

PERRY & CO.
Kalverstraat 93-95-97-99 - AMSTERDAM
ARNHEM - UTRECHT - 's-GRAVENHAGE
HUTKOFFERS

MAISON VAN HAL
Hofleverancier van H.M. de Koningin
Reigerstr. 14 BREDA Telefoon 442
Heerenkleeding
Dameskleeding
Indische Uitrustingen
Uniformkleeding
Lid N.V. Vereenigde Nederl. Kleermakerijen.

Firma H. RAHR, Utrecht
AGHTER ST. PIETER 4 TELEFOON 443
OPGERICHT 1835.
Piano- en Muziekhandel.

's-Gravenhaagsche Muziekschool
„DE TOONKUNST”

Prins Mauritsplein 21 Tel. S. 477 Spreekuur 10-1 en 2-6

Directie: JAMES ZWART, Artistiek Leider; H. F. PERIZONIUS, Administratie

Instrumentaal, Vocaal en .....
Theoretisch Onderricht

Prospectus kosteloos.

Aanmeldingen dagelijks.

gen gevraagd over allerlei, over keuringen, over positivities etc. etc. Het zal wenschelijk zijn, dat organisaties worden opgericht, die degelijke informatie verschaffen, elkaar voortdurend op de hoogte houden en het publiek opwekken, informatie te komen inwinnen. Dat zal echter duizenden kosten.

De Voorzitter betwijfelde of tegenover die kosten voldoende baat van den maatregel te wachten is.

De heer Cuyper's bepleitte het in relatie treden met personen in Indië, die ons over de behoefte daar kunnen inlichten. Correspondenten dus.

De Voorzitter wilde dit graag probeeren, maar dergelijke ondernemingen zullen daarop vaak verongelukkig, dat zulke correspondenten telkens worden overgeplaatst.

De heer Polak kreeg gelegenheid om zijn denkbeeld te ontwikkelen van een groote koloniale tentoonstelling. Zoo'n tentoonstelling is beslist noodig, om een degelijke propaganda te maken. Wanneer men de zaak goed aanpakt en om steun verzoekt bij de autoriteiten, zullen de financiële bezwaren ongetwijfeld overwonnen worden.

De Voorzitter deelde mede, dat het Bestuur ook wel diligent geweest is in deze. Spreker heeft zitting gehad in het Eere-Comité van Anita, de tentoonstelling die plaats zou hebben in Soerabaja. Tengevolge van de tijdsomstandigheden moest van deze tentoonstelling worden afgezien. Voorts hebben we op een brief van een Fransche Commissie, inzake een tentoonstelling van Marokkaansche kunst te Amsterdam, welke gevolgd zal worden door een tentoonstelling van Ned.-Indische kunst te Parijs, onzen steun toegezegd. Terwijl het Bestuur ook moeite heeft gedaan om een betere vertegenwoordiging van onze koloniën op de Jaarbeurs te Utrecht te krijgen, zonder resultaat echter.

De heer Brondgeest wenschte nog een verkeerde opvatting over de plaats van de Propaganda-Commissie in de vereeniging recht te zetten. Men was van meening, dat die Commissie de bedoeling had om het Hoofdbestuur uit te schakelen. Niets was minder waar. De Commissie wenschte ondergeschikt te blijven aan het Hoofdbestuur en al haar plannen aan dat bestuur voor te leggen. Alleen verzocht zij, om indien die plannen niet uitvoerbaar waren, wegens gebrek aan geld, zelf voor die uitvoering zorg te dragen en de daarvoor benodigde gelden te verschaffen.

De heer Zuidenhoff was van meening, dat de Commissie niet alleen daarvoor moest zorgen, maar in overleg en samenwerking met het Hoofdbestuur.

Ook de heer Van Leent kon zich niet met de opvatting van den heer Brondgeest absoluut niet vereenigen, daar hij hierin wel degelijk een nitschakelen van het Hoofdbestuur ziet.

Waarna besloten wordt deze aangelegenheid over te laten aan de vergadering der Commissien met het Dagelijksch Bestuur.

Nadat Mevrouw Clifford den Voorzitter bedankt heeft voor de goede leiding van deze woelige vergadering, wordt deze gesloten.

Persoverzicht.

De taktiek der Indische Radikale Concentratie.

Onder dit hoofd schrijft *De Telegraaf* van 20 September j.l.:

„Het telegram der Sociaal-Democratische partij in Indië, gericht als protest tegen het „provoocerend en reactionnair optreden der Indische Regeering”, in zake het gebeurde te Garoet, heeft de „Politiek Economische Bond” in Indië aanleiding gegeven een tegen-telegram te zenden aan den voorzitter der Tweede Kamer.

De P. E. B. heeft nu een manifest in het licht gegeven, waarin in den breede wordt uiteengezet, welke motieven de Indische Regeering tot haar optreden in de Garoetsche gebeurtenis heeft geleid, motieven, die reeds van alle zijden over en weer belicht door ons werden opgenomen. Het betoog van den bond komt geheel neer op een verschooning van de gestie der Regeering, wie in de gegeven omstandigheden geen andere weg openstond. In het bijzonder wordt in dit manifest nog eens de klemtoon gelegd op de leugenachtige bewering der Radikale Concentratie, waar deze persisteert in het handhaven der voorstelling „als zou order zijn gegeven tot het neerschieten van weerloozen.”

De Bond eindigt met te zeggen:

„Waar kenners van Indië, zooals de Concentratie-mannen geacht moeten worden te zijn, een troep zich ten doode wijddende, gewapende, in het wit gekleede en tot verzet zich opwindende inlanders aan het Ne-

derlandsch publiek voorstellen als weerloozen, constateeren wij opzettelijke misleiding.

„Misleidend is ook de voorstelling, alsof de Regeering bij systeem bloedvergieten uitlokt door het verbieden van vergaderingen en het zenden van troepen; immers zijn op last der Regeering geen vergaderingen verboden of ontbonden dan die een bedreiging vormen voor de openbare orde en de Concentratie noeme één geval, dat van Regeeringswege het vrije woord is benomen aan hen, die de rustige ontwikkeling voorstaan, die zij, de Concentratie, verklaart te wenschen. Durft de Concentratie, na dit verwijt aan de Regeering, het Nederlandsch publiek volledig verslag doen van alle vergaderingen, die den laatsten tijd niet ontbonden zijn? Ook noeme zij bij name één geval, waarin het zenden van troepen onrust en spanning aanleiding tot de troepen-zending is geweest.

Dat de tijden moeilijk zijn, zij der Concentratie toegeven; haar communiqué laat echter insinueerderwijze in het midden, wie tot die moeilijkheid de aanleiders zijn en verraadt daardoor het opzet om, komt het inderdaad tot verder bloedvergieten, de schuld daarvan op de Regeering te werpen ten einde den eigen aftocht te dekken uit troebelen, door eigen toedoen verwekt. In dit licht beschouwd, is de aankondiging van verder bloedvergieten op zijn minst genomen bedenkelijk.”

In de *Nieuwe Courant* van 2 Sept. j.l. schrijft N. S. d.d. 13 Aug. uit Weltevreden over „Onze Koloniale toekomst” o.m.:

„Revolutionnaire beweging in de Preanger.

Onrust op de Buitenbezittingen.

Dbuwes Dekker, Tjipto en Tjokroaminoto onder politietoezicht.

Drie sombere zinnetjes, waarmede de politieke situatie in zijn geheel geteekend is.

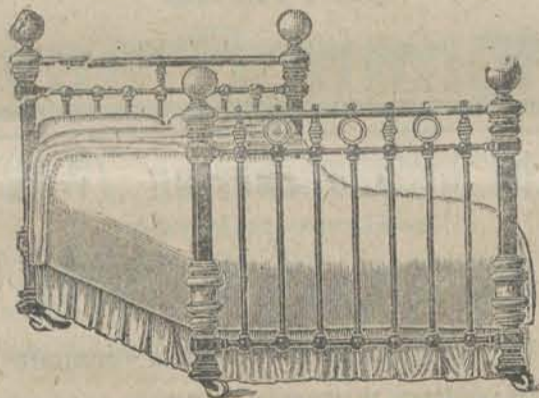
Nog gedurende de laatste Volksraadzitting zijn er schoone woorden gesproken over de samenwerking tusschen Regeering en Volkspartijen. Zoowel de voormannen der inlandsche vereenigingen als de regeeringsgemachtigden verklaarden van harte tot samenwerking bereid te zijn, maar zelfs die schoone schijn heeft de wreede werkelijkheid niet langer kunnen verhullen.

Th. A. A. SIMONIS,

GROENMARKT 34, over de Prinsestraat.

TELEFOON 2535.

DEN HAAG

Specialiteit in BEDDEN.

Groote keuze vanaf het beste tot het eenvoudigste.

Magazijn gesloten van half een tot twee uur.

GEBR. HERS

Tuin-Architecten
JAVALAAN 27
& HILVERSUM

bevelen zich aan voor Aanleg van Tuinen en Buitenplaatsen

Zeebaboe's en Jongens beschikbaar.

Te hevragen in „PERSINGGAHAN”

Advies-Bureau en Tehuis voor Nederl.-Ind. Bedienden

v. Boetzelaerlaan 2 - Tel. Sch. 248

THE PH. VAN OMMEREN CORPORATION OF NEW-YORK

New York, San Francisco (Cal.),

42' Broadway.

64 Pinestreet.

belast zich met:

Expeditie :: Assurantie
Opslag van goederen, enz. enz.

Eigen Opslagplaatsen te OAKLAND (San Francisco)

Nadere inlichtingen worden gaarne verstrekt door

PHS. VAN OMMEREN, Rotterdam.

Chirurgische Instrumentenfabriek

LOTH & STÖPLER

Directeur: H. STÖPLER

TRANS 1-UTRECHT

UITRUSTINGEN

voor H. H. DOCTOREN

Complete Installaties voor Hospitalen

Fabrikante: Nord Compressor

N.V. Autogarage „CITO”

Schenkweg 7 - 's-GRAVENHAGE, - Tel. H. 6290

Luxe Verhuur-Auto's

Laat Uwe woning Electricch Verlichten

(hetzij voor eigen rekening of voor rekening der Centrale)

bij de

N.V. Electro-Technisch Bureau

v.h. W. HAAXMAN & Co.,

gevestigd te AMSTERDAM, Singel 176.

Bijkantoren: DEN HAAG, Piet Heinstraat 29.

NIJMEGEN, Ziekenstraat 2.

ZEIST, 2e Dorpsstraat 32a.

INGENIEURSBEZOEK GRATIS.

Er ontstaat een steeds scherper tegenstelling tusschen Regeering en Volkspartijen.

Er ontstaat een steeds feller antagonisme tusschen linksch en rechtsch.

Waarom? Waar ligt de schuld?

Bij de extremisten, die de mooie volksbeweging doen ontaarden in revolutionaire excessen, zeggen de eenen en zij wijzen op de verzetsbeweging in Solo georganiseerd door Insulinde, op de relletjes op de particuliere landen, geleid en aangestoot door de Sarekat-Islam.

Bij de Regeering en haar reactionaire adviseurs, zeggen de „vooruitstrevenden” en zij wijzen op benoemingen als van Swart en Sibinga Mulder, op het tegenwerken van de inlandsche vereenigingen door het verbieden van vergaderingen, zij wijzen op slavenoestanden in de Vorstenlanden en de lijfeigen-schap op de particuliere landerijen, welke steeds nog bestaan.

Beide meeningen staan lijnrecht tegenover elkaar en toch zal zelfs het meest onpartijdige onderzoek nooit kunnen uitmaken, welke de juiste is. Wie kan de primaire oorzaak vinden in den eeuwigen kringloop van actie en reactie? Waar is het punt, waar de cirkel begon?

Er zijn veel groote fouten gemaakt in onze koloniale politiek van de laatste tien jaren, welke mede tot die verzekering hebben aanleiding gegeven en de grootste is misshien wel geweest het ontbreken van een koloniale politiek, het stelsel van diplomatiek opportunisme.

Maar zelfs al ware er in het verleden nooit een fout begaan, al zou ook in de toekomst ons beleid nooit meer falen, dan nog is een geleidelijke ontwikkeling van deze landen uitgesloten.

Geleidelijke koloniale ontwikkeling is een *contradictio in terminis*.

Het wezen van een koloniale ontwikkeling is juist zijn niet-geleidelijkheid.

Java verkeert grootendeels in primitieve agrarisch-economische verhoudingen.

Wij brengen er met overslaan van de fasen, huis-industrie en klein-nijverheid, ineens de moderne groot-industrie.

Het volk in de binnenlanden leeft nog bijna uitsluitend in de gesloten-dorpshuishouding.

Ons bestuur over deze landen verbreekt die plaatselijke isolatie, bouwt spoor- en tramwegen, opent stoomvaartlijnen met vreemde werelddeelen, rukt dit eiland met geweld binnen het wereldverkeer en maakt er een afzetgebied van voor Europeesche nijverheidsproducten en een grondstoffenproducent voor de wereldmarkt.

De inlander behelpt zich grootendeels met directe warenruil. Wij brengen hier een volledige moderne geldhuishouding, met alles wat er aan vast zit.

Niet alleen uit hun economische isolatie heffen wij deze landen op, maar wij bouwen ook een geestelijke brug, welke contact met het werelddenken voor haar bevolking mogelijk maakt.

Moderne Europeesche denkbeelden omtrent politieke rechten en vrijheden beïnvloeden het primitieve gedachten-leven van dit volk en doen den drang geboren worden naar spoedige algeheele zelfstandigheid.

Wanneer het zal mogen gelukken in dertig jaar, dezen landen hun onafhankelijkheid te hergeven, dan kan dit alleen het gevolg zijn van het feit, dat wij dit volk gedwongen hebben in vijftig jaar een sociale ontwikkeling te doorloopen, waar Europa tien eeuwen over heeft gedaan.

De gevolgen van een dergelijk kunstmatig groei-proces kunnen voor het sociaal-organisme niet uitblijven. Evenals bij een kasplant, zoo zal ook hier de uiterlijke vorm groeien ten koste van de innerlijke kracht.

In tegenstelling met Europa, waar de staatsinrichting de publiek-rechterlijke structuur is geworden van de sociaal-economische verhoudingen en met de wijzigingen daarin mede verandert, wil men hier een staatsinrichting scheppen, welke met recht een luchtkasteel zal zijn.

Hierin, in deze ongelijkheid der politieke en economische ontwikkeling, zal ook in de toekomst de voornaamste oorzaak liggen van de steeds scherper wordende tegenstelling tusschen de Regeering, die met de economische ontwikkeling rekening moet houden en de Volkspartijen, die door nationaal sentiment gedreven, steeds nieuwe hervormingen zullen eischen.

De hervormingen zullen er komen. Zij moeten er komen, omdat alleen door vertegenwoordigende lichamen te scheppen, waarin de steeds groeiende volksbeweging aan constructieven staatkundigen arbeid gebonden wordt, revolutionaire excessen voorkomen kunnen worden. Zij zullen er komen, niet geleidelijk maar sprongsgewijze. Dat is het onafwendbare, het onontkoombare, het noodzakelijk gevolg van het groeien van den vorm ten koste van de innerlijke kracht.

Wil Nederland in zijn eigen belang en in het belang van deze landen de chaotische ineensstorting voorkomen, welke het noodzakelijk gevolg moet zijn van dit wanstaltig groei-proces, dan zal het zijn gansche volkskracht moeten aanwenden om de economische ontwikkeling van zijn koloniën zoo snel mogelijk op te voeren.

De economische ontwikkeling dan van de inland-

sche bevolking, niet in de eerste plaats, de uitbreiding van de Europeesche ondernemingen.

Dat beteekent echter een geheele hervorming van onze koloniale politiek, een grondige wijziging van ons beheer over deze landen. Dan zal niet zooals thans de afdeling Nijverheid van het departement van Landbouw een ondergeschikte plaats kunnen innemen, maar dan zal een economisch departement de eerste plaats in ons bestuursstelsel moeten vervullen, en aan de economische ontwikkeling der inland-sche bevolking alle overige bestuursmaatregelen ondergeschikt moeten worden gemaakt.”

Amerikaansche rijstbouw in Ned.-Indië.

In *De Telegraaf* van 17 dezer schrijft J. F. Niermeijer:

„Het is de verdienste van dr. Broersma, dat hij ons in Nederland bekend heeft gemaakt ¹⁾ met plannen der Indische regeering tot invoering van een modern rijstbouwbedrijf in de Buitenbezittingen; plannen, die groote en belangrijke gevolgen kunnen hebben, maar nauwelijks had ingelicht.

In het grootbedrijf in den rijstbouw wordt thans reeds op vrij aanzienlijke schaal beoefend in de Vereenigde Staten en het is van belang genoeg om daarover iets meer mee te deelen dan dr. B. doet. Deze schrijft alleen over Californië, maar ongetwijfeld zal de deskundige, die door het departement van Landbouw naar Amerika is gezonden, niet alleen Californië bezoeken, waar de nieuwe rijstbouw pas uit den allerlaatsten tijd dagteekent, maar ook Louisiana, Texas en Arkansas, waar zij — vooral in de beide eerstgenoemde landen — reeds op een veel langer staat van dienst kan bogen.

Dr. B. spreekt van „verschillende machines”, waarmee de expert zal terugkeeren. Het nieuwe in den Amerikaanschen bedrijfsvorm zijn echter niet alleen de machines, maar ook is nieuw de

andere wijze van Sawahaanleg,

waardoor het mogelijk is geworden, die machines te gebruiken. Het geheim is, dat men de dammetjes, de galengans, die de vakken der rijstvelden omringen en die noodig zijn om het water op het land te houden, anders aanlegt dan in geheel Azië geschiedt: niet als smalle, steilwandige dijkjes, maar zeer zacht glooiend. Daardoor is het mogelijk de

¹⁾ Rijsthoeven in Palembang. (N. Rott. Ct. van 25 Juni E.L., ochtendblad).

WANNEER GIJ

Dames- of Heeren-Kleeding wilt laten Oppersen, Repareeren, Keeren, Moderniseeren, Vermaken, opnieuw Voeren, onzichtbaar Stoppen, kortom wat gij maar wilt, ga dan naar

Kleermakerij „UNICUM”

Anna Paulownastraat 30a, Tel. 4947

DEN HAAG

De prijs wordt steeds VOORUIT bepaald.

Techn. Installatiebureau „ZWART”
's-Gravenhage

Hoofdkantoor: VAN BOETZELAERLAAN No. 310

TELEFOON SCH. 1499

Filiaal: REINKENSTRAAT No. 22 b/d L. v. Meerdervoort.

Verwarming - ELECTRICITEIT - Sanitair

Toonzaal van Electr. Verlichtings- en Verwarmingsapparaten

Instituut LAURILLARD

OPLEIDING voor verschillende examens en ambten, zooals Staatsinrichting M. O., Staathuishoudk. M. O., Gemeente-administratie, Boekhouden. De opleid. geschiedt ook **schriftelijk** in Nederland en Koloniën met zeer goede resultaten. Prospectus en lijsten met namen en adressen van **vierhonderd en vijftig geslaagden** worden op aanvraag gratis toegezonden door Mr. Dr. I. J. M. LAURILLARD,

Oranjeplein 102 - Den Haag

.. Telefoon 6225 ..

Zuid-Hollandsche Brood en Beschuifabriek

WALDORPSTRAAT 16—22

's-GRAVENHAGE

TELEF. 1163

Beveelt zich bij Uwe

Leden aan.

Behalve GOED BROOD

wordt U een dividend

van 5 %o gewaarborgd.

124

Inrichting voor Complete Meubilerij

N.V. „L. P. SMULDERS' MEUBELFABRIEK”

Tolbrugstraat II - BREDA - Tel. Interc. 235.

Behangerij, Stoffeerderij
..... Matrassen .....

A B M

INDISCHE UITRUSTINGEN
VOORDEELIGST
ADRES:
AU BON MARCHÉ
A. DE VRIES & ZONEN
AMSTERDAM
ROTTERDAM
DEN HAAG
UTRECHT
BAARN

101

Adverteeren doet verkoopen.

paarden ervan te laten rijden bij het ploegen en eggen, en ook met de „cultivatoren”, de moderne werktuigen tot omwerking van den bodem. Later, bij den oogst, gaan evenzoo de maaimachines er over heen.

Dit is wat de Amerikanen op hun typische manier noemen: „The conquest of the primeval Oriental hand labor garden crop by American farm machinery”; de verovering van de primitieve Oostersche tuinbouw-met-handenarbeid door Amerikaanse machine-verbouw. Zij berekenen dat bij de modernen methode één man noodig is op 80 acres (32 hectaren of 35 Javaansche bouws). Die werkman verdient twintig maal zooveel als een Chinees, maar een Chinees kan slechts voor 1—2 acres zorgen.

De groote betekenis van het nieuwe bedrijf blijkt uit de volgende cijfers voor den rijstogst der Verenigde Staten, in tons:

1890	61.000
1900	114.000
1914	315.000
1917	450.000
1918	510.000

Dr. Broersma is nogal optimistisch wat betreft de invoering dezer cultuurmethode in onzen Archipel. Zooals hij mededeelt is door de Indische regering een commissie naar Palembang gezonden, die daar vrij dicht nabij de hoofdplaats uitgestrekte vlakke terreinen heeft gevonden, buiten die welke voor de bevolking gereserveerd dienen te blijven. Voorloopig heeft de commissie zeven terreinen aangewezen, samen meer dan 150.000 hectaren groot. Rekent men op een opbrengst van 2000 K.G. per hectare, dan zouden deze landen 300.000 tonnen rijst (van 1000 K.G.) gaan opbrengen. Dat is dus al ongeveer de helft van den gemiddelden jaarlijkschen rijstimport in geheel Nederlandsch-Indië.

Zoo iets zou inderdaad van buitengewone betekenis wezen. Ongetwijfeld zullen er groote moeilijkheden te overwinnen vallen, maar de zaak is van zooveel belang, dat men zijn uiterste krachten daarvoor inspannen moge. Moeilijkheden vooral met verkrijging van de geschikte arbeidskrachten. In Amerika zijn dat meerendeels blanken en men had er groote moeite met hun gezondheidstoestand. In het klimaat der Sumatraansche laagvlakten is zoo zware arbeid door blanken stellig uitgesloten. Men zal dus Oosterlingen moeten vinden, die het oude, onheilige gewas willen gaan verbouwen op onheilige manier, los van alle godsdienstige voorschriften en plechtigheden; en die voor de hanteering der machines de kracht en de bekwaamheden bezitten.

Wanneer het eens niet gelukken mocht, het Amerikaansche landbouwbedrijf op ruime schaal in het Oosten in te voeren — is dan de kans om Indië's rijstogst sterk op te voeren geheel verkeken? Dr. Broersma schijnt het te meenen. „De inlandsche landbouwende familie — zoo schrijft hij — is van ouds gewend het overgrootste deel van den verkregen oogst op te eten. Verkoopt de inlandsche landbouwer tevoren of achteraf van zijn oogst aan opkoopters, dan moet hij zelf na enkele maanden rijst koopen of tweede gewassen eten. De landbouw der Javanen waarborgt allermint een flink overschot.”

Deze uitspraak is te algemeen en daardoor onjuist. De inlandsche sawahbouwer verbouwt niet licht meer dan hij opeet, wanneer hij geen gelegenheid heeft tot afvoer en verkoop. En waar de bevolking te dicht is, is van een overschot van den oogst natuurlijk geen sprake. Maar het zal dr. B. toch wel bekend zijn, dat er streken van den Archipel zijn, waar wel

een belangrijk rijstoverschot geëxporteerd

wordt. Het zal hem evenmin onbekend zijn, dat dit in veel sterker mate het geval is bijv. in het naburig Cochín-China, niet omdat de rijstbouw daar op hooger trap staat dan op Java, maar omdat de dichtheid van bevolking daar gering is en de grond vruchtbaar. Datzelfde nu is in Borneo's en Sumatra's vlakten het geval.

De ingenieur Van Tubergen, die in opdracht der regering een uitvoerig onderzoek instelde naar de mogelijkheid van uitbreiding der bevoeiing op Sumatra, dringt er in zijn verslag op aan, dit eiland van een rijstvoerend land tot een land van rijst-export te maken. Dat hetzelfde voor Borneo mogelijk is, werd door een blijkbaar zeer deskundig medewerker van *De Locomotief* betoogd. Onder den titel „de overbevolking van Java” gaf de heer F. H. A. Steens Zijnen nog onlangs in dit blad (nr. van 10 Aug. l.l.) een goed gedocumenteerd pleidooi voor de kolonisatie van Sumatra. En ook iemand die de Javaansche landbouwer zoo goed kent als de heer Dom van Rombeek heeft in dit verband op kolonisatie der Buitenbezittingen door Javanen aangedrongen.

Wat de Engelschen in het Vijfstromenland van den Indus hebben tot stand gebracht voor den tarwe-export — aanleg van irrigatiewerken en kolonisatie op groote schaal met inlanders uit andere streken — dat kunnen wij voor de rijst tot stand brengen op Sumatra en op Borneo, als wij de taak maar krachtig willen aanpakken.

Maar de mannen, die haar tot stand brengen, moeten inderdaad van een gansch ander inzicht doordrongen zijn dan dr. Broersma, die — is het niet merkwaardig! — boven landbouwkolonisatie door Javanen de voorkeur geeft aan een goede organisatie van den koeliearbeid op Deli en elders.

In dit verband geeft hij een nuttig overzicht van de tegenwoordige methode der koeliewerving. Het loont wel de moeite, daarover afzonderlijk te spreken.

Stemmen uit de Eur. pers in Ned.-Indië.

Een Indo-Europeesch Verbond.

Herhaaldelijk en van verschillende zijden is er op gewezen, dat de Indo-Europeanen hoe langer zoo meer in 't gedrang raken, nu schier alle aandacht der Regering gevestigd is op de opheffing en ontwikkeling van de Inlandsche en Chineesche bevolking. De vrees is geuit, dat de Indo langzamerhand door den Inlander en Chinees verdrongen en aldus gedoemd zal worden zich met een mindere plaats in de maatschappij tevreden te moeten stellen en dat hij meer en meer tot armoede vervallen zal.

Reeds jaren geleden hebben de Indo-Europeanen gevoeld, dat het noodig was zich aaneen te sluiten en de Indische Bond is het gevolg van die aaneensluiting.

Op een tijdperk van grooten bloei volgde verval en het schijnt, dat de leiding in het tegenwoordige stadium niet meer beantwoordt aan de eischen des tijds.

Nu is besloten tot oprichting van een Indo-Europeesch Verbond, voorloopig onder leiding van den bekwaamen Indischen journalist Zaalberg.

Volgens de *Deli Ct.* is de actie begonnen met een artikel in het *Nieuws v. d. Dag*, blijkbaar in de pen gegeven door een bestaande behoefte, door de oprichting van een Eurasian Association te Singapore en wellicht om de Indowereld in 't geweer te roepen tegen Insulinde en Douwes Dekker om splitsing te brengen in de Indo-Europeesche bevolking.

„Hoe onjuist het theoretisch moge wezen” — aldus de *Deli Ct.* — dat een volk zich verdeelt en onderverdeelt in klassen en categorieën, die ieder voor de eigen belangen optreden, daar schijnt in de praktijk niet tegen te vechten te zijn. De vraag, of de Indo-Europeanen gelijke belangen hebben, die in strijd zijn met de belangen van andere groepen, beantwoordt het blad bevestigend.

„De Indische Partij en Insulinde hadden vereenigingen kunnen en moeten zijn, waarin de Indo-Europeanen zich veilig moest gevoelen, doch het associatie gedrijf en het revolutionaire gedoe van de leiders heeft dit anders doen zijn.

Het zijn dan ook niet de Indo-Europeanen, die deze vereenigingen in den steek hebben gelaten, doch het zijn deze vereenigingen, die hen hebben uitgedreven, behoudens enkele voor het grootste deel onrijpe elementen.”

Voelt de Indo-European behoeft aan aaneensluiting, voelt hij, dat hij zijn belangen heeft te verdedigen naast die van andere bevolkingsgroepen, dan

Modemagazijnen

van Bommel

Vlamingstraat 8-10
Prins Hendrikstraat 98-106

Nappa Handschoenen

voor Dames en Heeren.

Firma Gez. DE GRIJS

BOTERMARKT 24 - LEIDEN - TELEF. 1322

Specialiteit in

Uitzetten en Luiersmanden

John Kennis

Ladies' and Gentlemen's Tailor

Weteringschans 251 Amsterdam

Magazijn geopend 9-6 uur. Telefoon N. 8321 92

Middelbare Koloniale Landbouwschool te Deventer.

DE DIRECTEUR VAN DEN LANDBOUW, brengt ter kennis van belanghebbenden, dat aan de Middelbare Koloniale Landbouwschool te Deventer, met ingang van 1 Januari 1920, voor den tijd van een half jaar te vervullen is de betrekking van:

LEERAAR

in de meerderjarige tropische culturen.

Zij, die voor de bedoelde betrekking in aanmerking wenschen te komen, gelieven zich, met overlegging hunner sollicitatiestukken, vóór of uiterlijk op 15 October a.s. bij gezegd adres te richten tot den Directeur van voornoemde school, door wien, op verzoek, nadere inlichtingen worden verstrekt.

's-Gravenhage, 26 September 1919.

De Directeur-Generaal voornoemd,

P. HOEK.

BUNSCHOTEN & DE GOOLJER

HOFLEVERANCIERS 125

Oudegracht 118 w.z. · UTRECHT · Tel. Interc. 174

ORIGINEELE

ENGELSCH

STOFFEN

KLEEDERMAKERIJ.

Indische
Uitrustingen.

Bereizen geheel Nederland.

135

Naamlooze Vennootschap

Luxe-Auto Verhuuronderneming

voorheen P. J. JANSEN.

Eenig adres: Koninginnegracht 10.

(over Hoofd-Ingang Dierentuin)

te 's-Gravenhage.

Men lette op de Tel.-Nos. H 851 en H 852

Auto's voor Trouwgelegenheden
... .. en Maand-Auto's ... ..

Dag en Nacht geopend

A. C. ZWANG Azn

Veemarktstraat 40
BRED

Telefoon Interc.
No. 315.

Piano-, Orgel- en Muziekinstrumentenhandel

²⁾ Zie uitvoeriger in 2e jaarbeurs-nummer van „De Telegraaf” (20 Febr. 1918), blz. 14.

³⁾ Overgenomen in N. Roti, Ct. van 17 December 1918, Avondblad A.

blijft er voor hem niets anders over dan zich aan te sluiten bij den Indischen bond of een nieuw verbond op te richten.

Aan het laatste hebben de betrokkenen de voorkeur gegeven. De benoeming van den heer Zaalberg en zijn eerste succes tot wegneming van de tegenstelling tusschen Indo en Totok vindt het blad een succes.

Het wil in het nieuwe Verbond niet in de eerste plaats zien een vereniging tegen Insulinde, want niet in het negatieve, doch in het positieve moet zijn kracht liggen, vooral op economisch gebied. Dat de politiek uit het voorloopig program weggelaten is, is een aanbeveling.

„Het is de tijd voor krachtig economisch streven op alle gebied en al ware het alleen daarom, dan heeft deze bond onze volle sympathie. Een bezwaar van de Inlandsche verenigingen is immers, dat zij het economisch streven, dat arbeid en tijd vraagt, in den steek lieten voor politiek streven, dat weinig meer vordert dan een grooten mond en een hoop geschreeuw. Doch dat dan ook geen resultaten biedt.

Laat het Indo-Europeesch Verbond aansturen op een krachtige economische ontwikkeling en weerbaarmaking van de eigen groep en daarmee van Ned.-Indië.

Belawan.

Aan de *Deli Crt.* ontleenen we een en ander aangaande het groote werk, dat te Belawan uitgevoerd wordt.

De „G. G. Idenburg” van de Mij. Grotius is begonnen met het opspreken van de terreinen, waar tot voor kort slechts bakoe bakoe groeide en die in de toekomst de bouwterreinen zullen worden voor de woningbuurt, de goedang-kwartieren en de andere uitrustingen, die tot de haven behooren.

Een uitgestrekt terrein langs de Belawanrivier is leeggekapt, het bruikbare hout is weggehaald en de reusachtige buisleiding van de zuigmachine is er gelegd om de modder uit de Belawanrivier over het land te spuiten, dat tot een halven meter boven peil opgespoten wordt en daarna afgedekt met een zandlaag van 20 c.M.

In totaal zullen een paar miljoen M³. modder en 1½ miljoen M³. zand verwerkt moeten worden.

Met de „G. G. Idenburg” zal men het zand uit de Belawanrivier opzuigen en met kleinere vaartuigen uit de Delirivier, aan den anderen kant van het eiland Belawan.

De slibzuiger „Sumatra” zal met de „Java” samenwerken, om de geul te verdiepen en te verbreden. Blijven beide vaartuigen doorwerken, dan zal de geul over een paar jaar breed en diep genoeg zijn om de Hollandsche mailschepen te laten binnenvallen.

Ook zal men beginnen, of nu reeds begonnen zijn met het uitbaggen van de sleuf voor den kademuur, welke eerst door een zware zandlaag gevuld zal worden om alle weeke onderliggende grond weg te drukken, voordat de caissons geplaatst worden.

Dr. Schuffner, bijgestaan door den gouvernementsarts, Dr. Hylkema, houden toezicht op de sanitaire zijde van het werk.

De malaria tastte immers al spoedig het werkvolk aan, en de aannemers bemerkten een vermindering in het arbeidsvermogen der koelies.

De gevreesde ziekte greep zoo om zich heen, dat de gevangen muskieten, de overbrengsters van de ziekte, soms tot voor 50 pCt. geïnfecteerd waren.

Kinineverstreking en het wegvangen der muskieten hebben hun uitwerking doen gevoelen. De Inlandsche helpers van de geneesheeren zoeken elken morgen onder hun toezicht de klamboes in de koeliekongsiën na.

Ook passen de artsen nog een ander middel toe om de muskieten te vangen.

Daar Dr. Schuffner in Tapanoeli merkte, dat de karbouw de muskieten aantrekt, zijn er op het terrein een paar keurige karbouwenstalletjes gebouwd, „waar een karbouw in een bijna hermetisch afgesloten stal en onder een plafond behangen met witte stof, zijn weelde niet kent, terwijl in de muren ingenieus uitgedachte muskietenvallen zijn aangebracht, die geregeld worden nagekeken en geleegd.”

Vrije emigratie van Java.

Volgens het verslag van de Deli Planters Vereeniging (D.P.V.) waren de resultaten van deze emigratie over het verslagjaar weer gunstig. Het aantal arbeiders van Java steeg van 3441 tot 5296, terwijl het aantal vergezellende bloedverwanten in dezelfde mate toenam.

Het bekende schrijven van brieven naar Java is thans zoodanig ingericht, dat een Javaansche kranie een maand achter elkaar op een onderneming blijft om alle brieven te schrijven, zooals de werkkrachten, die wenschen.

Door den steun van het Volkscredietwezen konden de geldzendingen plaats vinden door bemiddeling van de afdelingsbanken op Java.

Ofschoon het aanbrengevoel voor den laukeh werd verminderd en afgeschaft, vertrouwt het Comité toch, dat niet minder lieden zullen uitkomen, omdat deze lieden niet emigreeren, omdat de laukeh hen daartoe aanzet, doch omdat zij verbetering wenschen in hun levensomstandigheden, omdat Deli voor hen het land is van behoorlijke verdienste. Bedroevend noemt het verslag het, dat de Re-

geering nog steeds de werving niet van alle belemmeringen vrijmaakt.

Naar aanleiding van het bovenstaande merkt de *Deli Crt.* op, dat het zeer goed gezien was van de Regeering indertijd om een feitelijk verbod van werving uit te vaardigen, tenzij de werving onder bepaalde omstandigheden en voorwaarden geschiedde.

Strengere maatregelen waren noodig, daar tal van tusschenpersonen zich niet ontzagen uit geldelijk gewin hun landslieden te verkoopen en te leveren naar ondernemingen in binnen- en buitenland, waar ze onder harde voorwaarden moesten werken.

Langzamerhand veranderde echter de tijd en we staan aan den vooravond van een moderne regeling van het arbeidersvraagstuk.

Toch waant de Reg. zich nog in den oertijd en staat argwanend tegenover de vrije emigratie van Java, de z.g. laukeh werving, en schiet ze ernstig tekort in haar taak tegenover het particulier initiatief, dat in al zijn geledingen een algemeen belang geworden is.

Doordat de Reg. steeds het denkbeeld van Regeeringswerving verworpen heeft, hebben de planters, die alleen gebaat zijn bij de werving van vrijwillig contracteerende arbeiders, naar middelen gezocht om die werving te verbeteren.

De tegenwoordige omstandigheden bewijzen het welslagen van dit streven, dat van verre strekking kan zijn voor de toekomstige ontwikkeling van den geheelen archipel.

De tijd nadert immers, dat de Reg. zal moeten grijpen naar het middel der transmigratie om de ontwikkeling van de Buitengewesten gelijken tred te doen houden met die van Java, en om Java's bevolking een kans te geven, die zij in het eigen land niet vindt.

Doch ook afgezien van die transmigratie verdient dit werk den warmen steun van de Regeering, omdat voor de emigranten Deli het land is van behoorlijke verdienste. Daaraan is het dan ook toe te schrijven, dat alle besluiten en hinderpalen van Sarekat Islam of Insulinde niets tegen de werving kunnen doen.

Suriname.

In de eerste dagen van Augustus (zie *Het Koloniaal Weekblad* van 7 Augustus) kon men in de dagbladen een draadloos bericht uit New York lezen omtrent een expeditie die, onder leiding van den heer Tiffany, naar Suriname was vertrokken „om van daar goud te halen dat Tiffany achttien jaar geleden ontdekt heeft bij de Marowijne-rivier.” Verder werd medegedeeld, dat de expeditie bestond uit vijftig personen, voor het meerendeel financiers. Zij namen voor een waarde van een miljoen dollars aan mijnmachines met zich.

Het *Algemeen Handelsblad*, dat het bericht ook gaf, sprak niet van goud halen, maar van inspecteren van de goudhoudende gronden.

Het bericht vermeldende, zeiden wij: „Wat dat

Instituut „VAN WIJNGAARDEN”,
Neutrale School voor M.U.L.O. Jongens en Meisjes.
2de Schuijtsstraat 332 (Duinoord), Den Haag. 188

Afd. A (6 leerjaren) opleid. H.B.S., Lyceum en Gymnasium
Afd. B (3 leerjaren voor leerlingen boven 12 jaar). Opleiding voor verschillende examens.
Schoolgeld f 60.— tot f 100.— per jaar.

Kleine klassen, ruime lokalen, Centr. verwarming, Electr. verlichting.

HOFLEVERANCIERS.

Wed. H. RAHDER & ZOON
Wijnhandelaren

Filiaal: 's-Gravenhage Hoofdkantoor: Amsterdam Filiaal: Arnhem Filiaal: 100 Gorinchem
Heemskerckstr. 1a Binnenkant 25 N. Plein 15 O. Vischmarkt
Tel. H. 3493. Interc. Tel. 389. Tel. 280. Tel. 61.

Prijscouranten worden op aanvraag gaarne toegezonden.

Voor Export speciale conditiën.

VOORHANDEN EEN GROOTE KEUZE:
Romans, Jongens- en Meisjesboeken, Prentenboeken. 176

Kantoor-, School-, Schrijf- en Teekenbehoefden.

Spoedige levering van alle Studieboeken, Tijdschriften en Modeplaten.

Leesbibliotheek in 4 talen. Advertentie-Bureau.

BOEK- EN KANTOORBOEKHANDEL
E. VAN ANDEL, Welmarstraat 16a b. d. Suezkade
Telefoon 3213 DEN HAAG

CONSERVEN - TIELEMAN & DROS
LEIDEN - HOLLAND.

Blikgroenten
Visch, Vleeschwaren
Soepen, Pickles, Jams

Leveranciers aan het Departement van Koloniën, Oorlog Marine en aan de voornaamste Stoomvaartlijnen.

J. M. VAN KEMPEN & ZONEN
Kon. Ned. Fabriek van Gouden en Zilveren Werken.
VOORSCHOTEN.

FILIALEN te Weltevreden, Rijswijk 17;
s-Gravenhage, Plaats 2; Rotterdam, Hoofdsteeg 26;
Utrecht, Choorstraat 32; Middelburg, Lange Delft 138.

Een voorsprong op alle andere merken heeft de

Monarch
schrijfmachine

met optel- en
aftrekapparaat.

HOOFDAGENTEN
HEYENBROCK HASELAGER & CO
AMSTERDAM-ROTTERDAM
DEN HAAG

GEBR. DIEBEN (Fa C. J. DIEBEN)

Stoomwasscherij „Het Bonte Paard”.
Witte Singel 86 LEIDEN Interc. Tel. 1206

Eerste Electriche Bleek-Installatie.

De wasschen worden in Den Haag afgehaald en bezorgd.

G. J. Hilbrink

Heeren- en Dames-Kleermaker.
's-Gravenhage

Daendelsstraat 8. Tel. N. 6882
Lid der N.V. Vereenigde Nederl. Kleermakerijen.

Groote voorraad
Engelsche Stoffen

Instituut W. G. TAANMAN

INTERNAAT EXTERNAAT
de Perponcherstraat 105 de Perponcherstr. 101-103

Afd. A. Opleiding voor eindexamen H. B. S. 5-j. c. Inst., voor de Marine-Milit. Academie, Cand. O.-I. ambtenaar.
Afd. B. Opleiding voor Staatsexamen A. en B.
Afd. C. Opleiding voor Cadettensch., Zeevaartsch., Middelb. Kol. Landbouwsch., Machinistensch., enz.
Afd. D. Lager Onderwijs voor Leerl. van af 6 jaar. Opl. 1ste kl. Gymn. en H. B. S.

groot aantal „financiers” aan de Marowijne gaat doen, is niet duidelijk.”

Niet alleen met hun miljoenen gooien de Amerikanen; ook met hun financiers.

Het gezelschap moet aan boord van de „Prins der Nederlanden” zeer versmolten zijn, want in „De West” van 15 Augustus lezen wij:

„Per Prins der Nederlanden is gisteren hier gearriveerd de heer P. Tiffany, vergezeld van eenige ingenieurs, ter voorbereiding van de goudbagger-onderneming aan de Marowijne.”

In „De West” van 19 Augustus een kort interview met den heer Tiffany, die hoopte met kracht aan den arbeid te zullen gaan en meedeelde, dat hij de hand gelegd had op den heer Page als chef-ingenieur. Verder waren mede gekomen zes technici.

De exploratie zou beginnen bij de eerste vallen in de Marowijne, om van daar systematisch te worden voortgezet tot de Tapanahoni. De exploratie zou geschieden met drillbooren, op drie verschillende punten tegelijk. Bij elk drillgat heeft een ingenieur de leiding.

En wanneer het onderzoek aan de verwachtingen beantwoordt, vroeg „De West”:

„Dan wordt telegraphisch de bouw gelast van een goudbaggermolen van 250 duizend dollars.”

De heer Tiffany verdient succes. Achtien jaren heeft hij gewacht op de verkrijging van de concessie.

In het nummer van 22 Augustus lezen wij nog:

„Onder het technisch personeel van de onderneming Tiffany bevindt zich de heer Coolder, reserve-luitenant bij de Amerikaansche kustartillerie, vroeger werkzaam bij de geological Survey in de Verenigde Staten.

De heer Coolder zal de Marowijne opmeten en in kaart brengen, en loodingen verrichten over de geheele breedte der rivier.”

* * *

Uit „De West” van 12 Augustus de volgende berichten:

„In het besluit ter uitvoering van art. 31 der balata verordening is eene wijziging gebracht. Voortaan zal toegestaan zijn het product (aan de Waag) in vloeibaren toestand te wegen, indien het bestemd is voor onmiddellijken uitvoer of voor gebruik bij inlandsche industrieën (wij vermoeden dat dit laatste verband houdt met de vervaardiging van balata drijfriemen, een nieuwe industrie, die sedert eenigen tijd met succes ter hand genomen is door de pl. Clevia).

Wanneer het product in vloeibaren toestand gewogen wordt, wordt voor de betaling van retributie het balatagewicht geacht 60 percent te zijn.”

* * *

De wetgevende vergadering in Demerara heeft in beginsel goedgekeurd, dat van overheidswege onderhandelingen gevoerd worden over de inrichting van een vliegdiens in Demerara. Deze diens zal in de eerste plaats bestemd zijn om een snelle verbinding te verkrijgen met verschillende punten in het binnenland.

* * *

„Het land van belofte?” In Demerara — waar volgens sommigen alles zooveel beter is dan hier! — was het gemiddeld geboortecijfer de laatste drie jaren 29.14 per duizend en het sterftecijfer 30.06 per duizend.

De sterfte overtreft dus de geboorte. In het misdeelde Suriname is het juist andersom en kan op een flink geboorte overschot worden gewezen.”

* * *

„St. Curaçao”. Onze oude Curaçao, eenige jaren geleden verkocht aan het bureau Wijsmuller, is door dit huis thans verkocht aan Frankrijk.”

Er moet wel gebrek aan scheepsruimte zijn, dat men zoo'n oude, luie kast koopt. Surinamers zullen zich de vormlooze schuit nog herinneren.

* * *

De Surinamer van 24 Aug. schrijft:

„In verband met hetgeen wij onlangs mededeelden aangaande het draadloos telegraafstation op Curaçao en het succes, dat daar te boeken viel, kunnen wij thans mededeelen, dat de Surinaamsche Bauxite Co. stappen doet om een draadloos hier op te richten. Er moet reeds toestemming aan het bestuur gevraagd zijn. Hoofdzakelijk bedoelt de maatschappij het voor zichzelf te gebruiken. Het zou echter jammer wezen, als het publiek eventueel er ook geen gebruik van kon maken.

Over behoefte aan een draadloos zullen we maar niet meer spreken. Iedereen gevoelt en ziet de noodzakelijkheid er van te duidelijk in. Het bezit toch van een draadloos zou den handel zeer bevorderen; en wie wil niet meewerken de kolonie te steunen op welke wijze ook. Bovendien kan men niet van concurrentie spreken met de Fransche kabelmaatschappij, op wie de kolonie is aangewezen. Beide zouden van dienst kunnen zijn. Vooral als de kabel gestoord is, wat nog al eens gebeurt, is het noodzakelijk een draadloos te hebben.

Wij prijzen het plan van de Bauxite Co en hopen,

dat het gouvernement zijn steun niet zal onthouden. Suriname vooruit!”

* * *

Uit De Surinamer van 21 Aug.:

Zaterdag vergaderde het Comité voor Middenstandslandbouw.

Uit het comité was een sub-commissie benoemd ter nadere bestudeering van het vraagstuk, en de opstelling der voorstellen ter bereiking van het voorgestelde doel.

De sub-commissie legde het resultaat van haar onderzoek neder in een reeks van voorstellen, die, na voorlezing, door het comité werden goedgekeurd, behoudens enkele onbeduidende wijzigingen.

De vooruitgang van het klein-landbouwbedrijf wenscht het comité te bevorderen, door de volgende middelen, die hier in algemeene trekken worden aangegeven:

1e. Afzonderlijke leiding en beheer. 2e. Polderbesturen. 3e. Landbouwerediet. 4e. Cooperatie. 5e. Practisch vakonderwijs. 6e. Wegen. 7e. Irrigatie. 8e. Goede loozing. 9e. Verbetering van den veestapel.

Naar wij vernemen, bestaat het voornemen om deze voorstellen na een paar kleine door het comité aangebrachte wijzigingen, zoo spoedig mogelijk aan den gouverneur voor te leggen. Mocht het Zijne Excellentie behagen, dan zou het comité met het bestuur in overleg willen treden over het aanstellen van een permanent comité.

* * *

Wijziging der vaccine-verordening.

De verordening tot het verplichtend stellen van de vaccinatie voor onderwijzers, schoolgaande kinderen en voor alle andere personen, die in de scholen voor lager onderwijs werkzaam zijn, bepaalt, dat onderwijzers, onderwijzeressen, kweekelingen, leerlingen en verder alle andere personen, welke in de scholen voor lager onderwijs werkzaam zijn, die niet met goed gevolg of meer dan eens de inenting der koepokken hebben ondergaan of aan natuurlijke kinderpokken (variola) geleden hebben, in de scholen voor lager onderwijs niet worden toegelaten.

Wel laat art. 3 uitzondering toe, maar deze geldt slechts voor leerlingen van bijzondere scholen, niet voor leerlingen van openbare scholen.

Aangezien het echter kan voorkomen, dat om gezondheidsredenen inenting niet mag plaats vinden, kan de bestaande verordening moeilijkheden veroorzaken voor de ouders der kinderen, die in dat geval verkeerden, omdat dan feitelijk de openbare school niet voor die kinderen toegankelijk is.

Daar de Nederlandsche wet op de vaccinatie onder bepaalde voorwaarden het bezoeken van openbare scholen zonder vaccinatie van den betrokkene mogelijk doet zijn, acht de gouverneur het gewenscht een desbetreffende bepaling ook in de Surinaamsche verordening te doen opnemen.

Een ontwerp voor dit doel is daarom bij de Kolon. Staten ingediend.

* * *

Wij hebben een verzoek aan onze collega's in Suri-

Toko Samoea Ada

Firma H. C. MORSINK Ezn, 80

Hobbemastraat h. P. C. Hooftstr. 30

Amsterdam, Interc. Tel. Z 24.

Ontvangen:

Goalpara
Assam Thee f 2 25 p. pond

Pecco Souchon
f 2.— per pond

Trassie, Kroepoek.

Japansche Soya
per kruikje f 1.65

Prima Stengember

1/1 pot f 7.75

1/2 „ f 4.50

1/4 „ f 2.25

American Hotel - Amsterdam

Hotel en Café-Restaurant le Rang. 151

Schoonste Ligging - Moderne Inrichting
Electrische Verlichting - Centrale Verwarming
Electrische Personenlift
Omnibus aan 't Station - Matige Prijzen

A. W. VOLMER, Directeur.

Tel. Interc. 4737. Code 5th Edition A. B. C.

Hotel-Café-Restaurant „SUISSE”

Amsterdam 152

72 Kamers. Badkamer op iedere Etage.

Centrum der stad. Dir. H. P. ALBERTS.

Grand Hotel Pension „DE NIEUWE KROON”

voorheen BLOEMINK 66

APELDOORN.

De meest bekende inrichting ter plaatse

Directeur-Eigenaar H. VAN WIJK,
voorheen Directeur Hotel van Wijk, Singapore.

„DE BIJENKORF”

:: Lunch- en Tearoom ::

Koude- en Warme Schotels 153

WAGENSTRAAT 45 DEN HAAG

Het meest aan te bevelen

INDISCH RESTAURANT

LAAN VAN MEERDERVOORT 68, DEN HAAG

Dagelijks geopend van 12 tot 9 uur.

Uitsluitend Indische Tafel.

163 Directeur: J. VAN GEEMERT.

Parkhotel

van Stolkpark, Scheveningsche Boschjes. 170

EERSTE RANGS FAMILIEHOTEL

Centrale Verwarming, Electrisch Licht, Baden,
Rustige ligging.

Bijzonder geschikt voor Zomer- en Winterverblijf.

Het sedert 1911 gevestigde

Indisch Restaurant „Waroong Djawa”

Kortenaerkade 10, Den Haag, Tel. 4882

heeft geen filialen.

UITZENDING VAN DINERS. 19

HOLLAND HOTEL

tegenover de Wagenbrug

Restaurant à la carte en pension

DEN HAAG 158

Hotel VAN DEN ABEELLEN

SCHEVENINGEN

Het geheele jaar geopend.

Centrale Verwarming - Lift en Baden - Matige prijzen

17 Aanbevelend, P. ENGELS.

Tel. 4060 **MAISON VAN RIJN** Meermalen
- Haag - BEKROOND
CUISINIERS
Prins Hendrikstr. 28 · DEN HAAG · v. Galenstraat 43
Dejeuners, Diners, Soupers, etc. Hors d'Oeuvres
Varié, Mayonaises, Salade's, Koude en
Warme Schotels, enz. enz.
Meest Gerenommeerde Inrichting hier ter Stede.

Tarief Diners Hoogst zindelijk bereid, van de beste ingrediënten, aan huis bezorgd :-

Diners à f 0.90 Vleesch Groenten Aardappelen	Diners à f 1.— Vleesch Groenten Aardappelen Toespijs	Diners à f 1.60 Vleesch Groenten Aardappelen 2de Vleesch, Visch of gevogelte Compôte Toespijs
--	---	---

Met bijlevering van SOEP worden de prijzen met f 0.25 verhoogd.

COUPONBOEKJES
verkrijgbaar voor 24 Diners tegen Gereduceerde Prijzen.
24 diners à f 0.90 f 20.50, 24 diners à f 1.— f 23.—
24 diners à f 1.60 f 37.50, 24 porties soep . . f 5.—
* * * Speciaal Gesoigneerde DINERS met uitgebreid MENU f 2.50 p. couvert.
Menu op aanvraag verkrijgbaar.
Verzoeken bussen te weigeren met verbroken contrôle-sluiting.

name, die ons ruil-exemplaren hunner bladen zenden: de verpakking laat n.l. dikwijls te wenschen over, zoodat meermalen kranten verloren gaan uit de pakken. Tante Pos is sedert den oorlog hardhandig geworden.

Ontvangt men b.v. één krant in een omslag, waarin b.v. vier gezeten hebben, dan gelukt het zeer zelden, dat, bij informatie op het postkantoor, de ontbrekende uit den hoop losse nummers voor den dag gehaald worden.

Curaçao.

Oud-Gouverneur Barge. †

Op 25 September 1919 is te Voorburg overleden Meester Charles Augustinus Henry Barge, die van 1890—1901 Gouverneur van Curaçao is geweest. Als voorzitter van het Hof van Justitie tot deze waardigheid geroepen, heeft de heer Barge die ruim elf jaren bekleed, een ongeslagen record te midden van allen, die vóór en die na hem gouverneur zijn geweest. Onder zijn bestuur heeft de Spaansch-Amerikaansche oorlog gewoed, waarbij Curaçao meer dan eens in eene moeilijke positie verkeerde.

Hoewel zelf Roomsch-Katholiek is het hem niet mogen gelukken voor het onderwijs der missie te doen, waarop van die zijde reeds vóór dien en ook gedurende zijn bestuur herhaaldelijk is aangedrongen: de subsidie van het Gouvernement belangrijk te verhoogen. (Men leze *De chronologische ontwikkeling en de staat van het bijzonder onderwijs in de Kolonie Curaçao*, door G. J. Dahlhaus.)

Na zijn terugkeer in Holland is de heer Barge eenigen tijd Eerste Kamerlid geweest. Slechts zelden voerde hij daar het woord, en het is ons altijd voorgekomen, dat zijn kennis der toestanden in de Kolonie deze vooral bij de begrotings-debatten meer voordeel had kunnen bezorgen.

Geschiedbeschrijving.

Pater Euwens, die zich naast Hamelberg verdienstelijk gemaakt heeft voor de beschrijving der geschiedenis onzer kolonie, doet in de *Amigo de Curaçao* mededeeling van eene bittere ervaring op journalistiek gebied, door hem opgedaan. *El Boletín Comercial* zou onder den schijn van originaliteit eene vertaling gegeven hebben van een gedeelte des heeren Euwens bijdrage in *Onze Eeuw* van 1908 over „Curaçao in 1803—1804.” Wij hebben het nummer van het *Boletín Comercial* niet tot onze beschikking en kiezen dus geen partij, al komt het wel geargumenteerde betoog van den heer E. ons uitermate sterk voor. Echter vinden wij hierin aanleiding eens de wenschelijkheid uit te spreken, dat het werk van den verdienstelijken Hamelberg wordt voortgezet. Deze eindigt zijne *De Nederlanders op de West-Indische eilanden* met het einde van het gouverneurschap van Jan Lixraaven in 1782 (niet met 1791, zooals pater Euwens schrijft). Het eerste jaarverslag van het „Geschied-, taal- en volkenkundig genootschap” bevat nog eene bijdrage van denzelfde over het tijdperk 1796—1804, terwijl naast bovengenoemd artikel in *Onze Eeuw* een korte publicatie over „de inbezitting van Curaçao in 1816 in het *Tijdschrift voor geschiedenis, land- en volkenkunde* van 1914 mag vermeld worden. Tot 5 Maart 1816 berusten nu alle Curaçaosche archivalia op het Rijksarchief en het voornemen schijnt te bestaan dit uit te breiden met de latere archiefstukken tot 1 Januari 1829 (K. B. van 7 Juli 1919 S. 469). Dan ligt daar een belangrijk stuk historie, dat alle aanspraak op bewerking heeft. Maar wij willen nog op iets anders wijzen en daarvoor in het bijzonder een beroep op pater Euwens doen. Het Apostolisch Vicariaat der kolonie heeft in zijn archief een *Memorial der geschiedenis op 't Eyland Curaçao* van Bartholomeus Senar, kapitein van het korps der vrije mulatten, loopende van 1795—1830, waaruit ook geput is voor de bovengenoemde beschrijving der jaren 1803 en 1804. Zou deze bron niet andermaal kunnen worden aangeboord. De nieuwe periodiek *De West Indische Gids* lokt ook tot geschiedvorschaving uit.

Eindelijk regen.

21 Augustus is, naar de *Amigo* mededeelt, een malische regen gevallen, die veel heeft opgefrischt.

De Gouverneur heeft voorgesteld aan de Roomsche-Katholieke missie eene extra bijdrage van f 40.000 te geven voor hare buitengewone uitgaven in 1919.

De heer H. van Kol bespreekt in *De West Indische*

Gids van Augustus (die, onder de verontschuldiging van „wat later” te zijn, verscheen op het voor de Septembraflevering bepaalde tijdstip) de „Volksgezondheid in onze West-Indische koloniën.” Het komt ons voor, dat hierin niet overal voldoende rekening is gehouden met de krachtige werking van den gereorganiseerden gezondheidsdienst der laatste jaren. Wat de *drinkwatervoorziening* betreft, mag gewezen worden op de hiervoor op de laatste begrotingen uitgetrokken bedragen; de geneeskundige hulp buiten de hoofdplaats is belangrijk uitgebreid en naar de meening van den Kolonialen Raad, nog onlangs uitgesproken, voldoende geregeld, terwijl toen juist over de krankzinnigenverpleging is geklaagd. Naast het Militair Hospitaal mag ook het sanatorium van het „Groene Kruis” worden genoemd.

WAT DE INLANDER ZEGT.

Het gebeurde te Lèlès. Het vervolg van A. H. W.'s beschouwingen in de *Kaom Moeda* over het gebeurde te Lèlès (zie vorig weekoverzicht) luidt: Zooals de Europeesche bladen melden, zou H a d j i H a s a n, die den dood vond door den kogel, een „*djimat*” gekocht hebben van H a d j i S o l e m a n te Tjiawi. Het schijnt, dat deze „*Keterangan*” aanleiding heeft gegeven tot de aanhouding in de gevangenis te Tasikmalaja van H a d j i S o l e m a n, die adviseur is van de S. I. te Tjiawi.

Wie deze „*Keterangan*” heeft verstrekt en waarom ze aanleiding heeft gegeven tot de aanhouding van Hadji Soleman, weten wij niet. Niet alleen wij (weten dat niet), maar misschien ook alle buitenstaanders. Doch het is ons duidelijk, dat H a d j i S o l e m a n's aanhouding, deining in de S. I.-kringen veroorzaakt. Dit moet ons spijten.

Gepasseerden Donderdag (3 Juli) werd ten kantore van den hoofdredacteur van dit blad (*Kaom Moeda*), die tevens voorzitter is van de S. I., door het hoofd der politie huiszoeking gedaan. Men heeft niets anders gevonden dan een circulaire, gericht aan de kring-presidenten, van de volgende strekking: a. waarschuwing aan S. I.-leden om niet in te gaan op propositie's van iemand, die voorgeeft een vereniging onder den naam S. I. afdeling B. te hebben opgericht, of daarvan bestuurder te zijn; b. mededeeling, dat het een *leugen* is, dat die vereniging de goedkeuring van de Centrale S. I. zou wegdragen; c. mededeeling, dat het een *leugen* is, dat het S. I.-bestuur „*djimat*” van dien bestuurder zou hebben gekocht.

Deze circulaire is thans in handen van den assistent-resident van Bandung, die verklaarde, dat hem daardoor is gebleken, dat de S. I. te Bandung niets met de *djimat*-kwestie te maken heeft.

Wat is aanleiding geweest, dat de S. I.-president die circulaire schreef? De aanleiding was het rapport van een kringpresident, dat volgens loopend gerucht, er iemand was, die S. I.-leden overhaalde tot bovengenoemde vereniging toe te treden. Maar hij kon moeilijk te weten komen, wie die persoon was. Het schijnt, dat het bericht van mond tot mond is gegaan, zoodat het niet gemakkelijk is naar den oorsprong te zoeken.

Waarom werd die circulaire geschreven?
a. Omdat volgens dat gerucht, zij die „*djimat*” ontvingen, daarvoor moeten betalen; er waren zelfs die tot f 25.— betaalden.

Dit is benadeelen van den kleinen man en behoort intijds te worden tegen gegaan.

Restaurant KOLLÖFFEL
HEERENGRACHT 241 tusschen Gasthuismolensteeg en Raadhuisstraat.
AMSTERDAM - TELEF. N. 4390.
PLATS DU JOUR VAN 12—1.30 UUR. 216
Diners van 4—8 uur à f 1.40 (omvattende Soep of voorgerecht, Vleesch of Visch, Groenten, Aardappelen en Dessert).
ABONNEMENTSBOEKJES van 10 coupons f 13.—
Zondags geopend van 4.30 tot 7.15 uur.

HOTEL-PENSION PHILADELPHIA
LEIDSCH KADE 94, tegenover het Leidsche Boschje.
AMSTERDAM - TEL. Z. 3275.
Zeer aanbevelenswaardig voor Indische Families.
DAGELIJKS RIJSTAFEL.
INDISCH EN EUROPEESCH RESTAURANT.
KAMERS MET EN ZONDER BADKAMER.
Lift. Centr. Verwarming

Restaurant VAN DER PIJL
147 PLAATS 18 :: LA HAYE
MAISON DE PREMIER ORDRE
Livraison en ville et en province
Grand Hotel Restaurant
„Central”
111 De meest bekende Inrichting der Residentie.

HOTEL PAULEZ
geeft weder dagelijks van 3.30 tot 5.30 uur, zijn bekende intieme
Afternoon-Tea-Concerten
door het ensemble 156
WILLY HONSBEEK & &

Hôtel „de Oude Doelen”
en
Pavillon „Oude Doelen”
DEN HAAG - SCHEVENINGEN 127
Restaurant de tout premier ordre.
Thé Concert - Diner Concert
Soupe Concert
American Bar Grand Orchestre

Restaurant SAUR, den Haag
Lange Houtstraat, hoek Voorhout. 132
Dejeuners, Diners, Soupers
Specialiteit voor Visch en Zeeuwsche Oesters

RESTAURANT le ETAGE, Ingang No. 17. Tel. Int. 2479
Plat du jour Diners A la carte
RESTAURANT KNAPPSTEIN
VLAMINGSTRAAT 15-17 - 's-GRAVENHAGE
PARTERRE: LUNCHROOM, INGANG No. 15. KOUDE EN WARMESPIJZEN
134

Maison van Wijk
Obrechtstraat 57 - 's Gravenhage - Telefoon H 2665
UITZENDING VAN DINERS vanaf f 0.90
Speciaal ingericht tot het leveren aan huis van
Dejeuners, Diners en Soupers.
135 KOUDE EN WARMESCHOTELS. J. H. M. KOETS

HET ASSURANTIEHUIS

— KEIZERSGRACHT 213 —
TELEF. N. 9569, 1498 en Centr. 52 en 2154

AMSTERDAM

Combinatie van Nederlandsche Verzekering Maatschappijen. - Kapitaal f 10.000.000.-

VERZEKERING tegen TRANSPORT-, BRAND- en INBRAAKSCHADEN

Directie: F. A. SOREL.

b. Omdat „djimats” onzinnige dingen zijn en ook gevaar kunnen opleveren.

Waarom maakt de man, die voorgeeft hoofd van genoemde vereeniging te zijn, gebruik van den naam van de Centrale S. I. (Tjokroaminoto) en noemt hij het lokaal bestuur te Bandoeng (Wignjadisastra), enz.?

Om het vertrouwen van S. I.-leden te winnen.

Waarom richt hij die vereeniging op?

Niet anders dan om geld van de domme menschen ten eigen voordeele te kunnen halen, door den verkoop van „djimats”.

Dus houdt, volgens onze meening en overtuiging, die djimat-verkoop geen verband met staatspolitiek, maar in werkelijkheid met..... oplichters-politiek.

Daarom is 't naar ons gevoelen niet de manier, dat het bestuur menschen, die „djimats” koopen, aanhoudt of arresteert, nog minder, dat ze gestraft worden, maar dient het bestuur te zien te weten te komen, wie de verkoper der „djimats” is. De kleine man is inderdaad slachtoffer geworden van oplichters.

Wij zijn het niet eens met de bladen, die zeiden, dat die ongeregelheden zich zullen uitbreiden, zooals de Preanger-Bode gezegd heeft, omdat naar onze meening de verkoop der djimats slechts bij toeval samenviel met het verzet van H. Hasan te Tjimareme en dus daarmee geen verband hield, dewijl:

in het eene geval, iemand zijn buidel-politiek in praktijk bracht,

en in het andere geval, H. Hasan verbitterd was naar aanleiding van een padi-kwestie.

Wij spraken boven van een buidel-politiek, indien er werkelijk S. I.-leden zijn, die geld voor die „djimats” hadden uitgegeven.

Het zou jammer zijn, wanneer de padi-kwestie, H. Hasan's zaak, in de tweede plaats werd gesteld en de djimat-kwestie in de eerste. De djimat-kwestie is toch een oplichterij en wanneer de vader reeds is opgepakt, is 't niet de zaak uit. De moerids (volgelingen) zullen dan zelf begrijpen, dat zij slachtoffers zijn van oplichterij; zij zullen verder niets doen dan er spijt over gevoelen. Maar de padi-kwestie, H. Hasan's zaak, is belangrijk, in verband met de rechten der Regeering tegenover het volk en omgekeerd met de rechten van het volk tegenover de plichten der Regeering.

Elders wordt het volgende bericht geplaatst: „Als publicisten zijn wij het publiek inlichtingen verschuldigd ten aanzien van belangrijke feiten. Wij meenen, dat er in de Lèlès-zaak nog veel is, dat voor ons nog duister is. Daarom zijn wij met de redactie van de *Padjadjaran* overeengekomen, om samen tegenwoordigers naar Lèlès te zenden, om verdere „keterangans” op te doen. In de eerste plaats willen wij een foto maken van het huis van H. Hasan, om ze in de *Kaom Moeda* en de *Padjadjaran* op te nemen. Wij vinden het noodig, dat het Hoofd van plaatselijk bestuur ons vergunning geeft, om de plaats des onheils te betreden. Daarom vroegen wij den assistent-resident van Garoet telegrafisch om die vergunning. Maar jammer echter, ontvingen wij als antwoord: *Voorloopig niet gewenscht*.”

In No. 123 wordt bericht, dat de heeren Tjokroaminoto en Abdoel Moeis Zaterdag 12 Juli naar Lèlès zouden vertrekken om informatiën in te winnen in zake het gebeurde aldaar.

In haar nummer 128 van 9 Juli 1919 neemt de *Sinar Hindia* uit de *Locomotief* over de door dit blad uit Garoet ontvangen telegrammen betreffende het gebeurde te Lèlès en teekent daarbij het volgende aan: Na het lezen van deze berichten, schiet ons te binnen de geschiedenis van Saidjah in Multatuli's „*Saidjah en Adinda*”. Wij gelooven, dat die ambtenaren later de „gouden ster” zullen krijgen als bewijs van hunne overwinning.

Hei, Inlanders, zet uwe oogen en ooren wijd open, opdat wij verlost kunnen worden van het gevaar van den dwang.”

In het nummer van 8 Juli neemt de *Neratja* verstaald op het Aneta-bericht over de eerste fase van het Garoet-geval. De redactie zegt in haar commentaar: Aldus het laatste Aneta-bericht, dat voortgegaan is door dagelijksche berichten over Hadji Hasan en dien padi-verkoop. Dus, het is duidelijk, dat dat bericht slechts melding maakt van de buitengewone bezwarende feiten, gegrond op geruchten, ten aanzien van den persoon van Hadji Hasan en zijn familie, benevens de S. I., terwijl die ten laste leggingen: dat zij hunne padi niet wenschten te verkoopen, dat zij in 't wit gekleed waren (als hadji's) en krissen droegen, heelemaal niet in dat bericht toegelicht zijn; men zal dus geen rechtvaardig oordeel kunnen vellen, indien men slechts rekening houdt

met dit niet rechtvaardig bericht. Nu zijn er, zooals reeds in de *Neratja* is uiteengezet, inderdaad zeer behoorlijke redenen, waarom men minder lust heeft zijn padi aan de Regeering te verkoopen — (geen opstand, geen verzet tegen bevelen, geen fanatisme, geen enz., zooals de beschuldiging van andere menschen luidt) — zooals: a. De padi-opkoop geschiedt tegen lagere-prijzen dan men van partikulieren krijgen kan. Maar tegen die zeer lage prijzen zou de landbouwer nog geen bezwaren hebben, indien die padi niet weer aan andere partikulieren werd verkocht en de rijst niet naar elders werd uitgevoerd. b. Het geld voor dien opkoop wordt pas na langen tijd uitbetaald. c. De rijst wordt met winst in andere landen verkocht of naar den overwal (de buitenbezittingen?) gebracht, maar de oorspronkelijke eigenaren deelen niet in de winst.

Dit zijn enkele der door de landbouwers geuite bezwaren.

Wij hopen nogmaals, laat deze padi-opkoop geen nadeel berokkenen aan den landbouwer en voordeel bezorgen aan anderen, en laten ook de bestuurshoofden niet fanatiek kleine zaken grooter maken, — die in werkelijkheid van zeer geringe beteekenis en gemakkelijk op te lossen zijn —, door de voorkeur te schenken aan onnoodig en voor de landsmiddelen verkwistend machtsvertoon.

Na het schrijven dezer regelen — vervolgt de red. — kwam plotseling het Aneta-bericht uit Garoet, verzonden op 8 Juli en luidende: (volgt het Aneta-bulletin over het neerschieten van Hadji Hasan). „Waarlijk een zeer harde en wreede handeling.

Wat is het oordeel van den Volksraad?” vraagt de redactie.

Rasonderscheid. Van het op 19 Juli te Serang gehouden vredesfeest wordt door „*Saarang Penonton*” een uitvoerig verslag gegeven, waarin hij duidelijk doet blijken, dat hij niet tevreden is over dit door het B. B. op touw gezette feest. Vooral ergert het hem, dat op den feestavond in de sociëteit wederom bleek, dat men onderscheid maakte tusschen Europeanen en Inlanders; dat het rasonderscheid weer sterk naar voren kwam. Het feest, bedoeld om den Europeeschen vrede te vieren, is geworden tot een demonstratie van het onderscheid tusschen de overheerschers en overheerschten in Serang. (*Neratja*).

De *Darmo Kondo* bevat, in het Javaansche gedeelte, een reeks artikelen houdende zakelijk overzicht van het gebeurde te Garoet, de Regeeringsverklaring deswege in den Volksraad gegeven, de telegrammen van de Rad. Concentratie en het door de R. C. genoemde „Zwarte verbond”, naar Nederland (dit feit doet den schrijver glimlachen over de goochelarij op politiek gebied) en verslag van de openluchtmeeting door de R. C. te Batavia gehouden. Het artikel moet nog worden vervolgd.

De Vak-Centrale. Verdeeld over eenige nummers wordt in de *Kaom Moeda* geplaatst het door „*Arga*” opgemaakt verslag der door het comité van de vakcentrale te Bandung op 17 tot en met 21 Juli 1919 gehouden vergadering. Aan dit verslag wordt het volgende ontleend:

Eerste dag: Opgekomen waren: Soerjopranoto, Alimin, Arga, Soebakat, Soewandono, Prawira Soeganda en Kadarisman, de laatste als vertegenwoordiger van Semaoen. Besloten werd de Vak-Centrale te noemen: Revolutionaire Vak-Centrale. Het door Semaoen opgemaakte ontwerp der Statuten werd voorgelezen en voor zooveel noodig hier en daar gewijzigd. Er werd overeengekomen, dat het dagelijksch bestuur der Vak-Centrale gevestigd moet zijn ter woonplaats van den voorzitter en dat de secretaris en de propagandist(en) bezoldigd worden. Alimin verklaarde, dat er in Indië geen proletariërs zijn, wel in Europa. De wenschelijkheid werd betoogd, dat alle vakbonden een eigen hoofdbestuur hebben. De vergadering ging accoord met het voorstel van Alimin om ingeval een vakbond tot de centrale wenscht toe te treden eerst het hoofdbestuur van dien bond er over te hooren.

Tweede dag ('s morgens): Aanwezig waren Soerjopranoto, Alimin, Arga en Kadarisman. De statuten werden verder uitgewerkt. Voorts werden het huishoudelijk reglement, het werkprogram en de beginselverklaring behandeld.

Tweede dag ('s avonds): Alle leden waren thans weder opgekomen. Bij de voortgezette behandeling der Statuten ontstond een dispuut, naar aanleiding van het voorstel van Arga om als beginsel der centrale mede op te nemen de onverwerping van het bestaande gezag. Het voorstel werd afgestemd. Kadarisman betoogde de wenschelijkheid van een „vakstrijd” als in Europa; Arga van een streng houden aan de democratische beginselen. Soerjopranoto verklaarde, dat de Centrale ten doel heeft den kleinen

Nederl. Handel-Maatschappij.

Gestort Kapitaal . . . . . f 60,000,000.-
Statutaire Reserve . . . . . - 11,595,462.-

Hoofdkantoor: AMSTERDAM.

Agentschappen te ROTTERDAM en 's-GRAVENHAGE.

Vestigingen in het Oosten: Batavia, Soerabaia, Samarang, Bandoeng, Weltevreden, Cheribon, Tegal, Pekalongan, Djember, Solo, Djokjakarta, Tjilatjap, Padang, Medan, Tebing-Tinggi (Deli), Langsa, Kota-Radja, Palembang, Telok-Betong, Pontianak, Bandjermasin, Makassar, Singapore, Penang, Rangoon, Hongkong en Shanghai.

In- en Verkoop van Wissels en Telegrafische Transferten. — Incasseeringen en Financieringen. — Schriftelijke of Telegrafische Credieten. — Reiscredietbrieven. — Deposito's. — Rekeningen-Courant. — Administratie van Effecten en alle andere Bankzaken. — Consignatiecontracten met Cultuurondernemingen. — Verkoop van Producten.

Bank-Associatie

Wertheim & Gompertz 1834 en Credietvereeniging 1853.

ALLE BANKZAKEN.

Kapitaal en Reserves f 1.500.000.-. Twintig Kantoren

E. DUNLOP & Co.

Heerengracht 442 Amsterdam

met Kantoren in Nederl.-Indië te Batavia, Semarang, Soerabaja, Bandoeng, Padang en Medan.

Export naar Nederl.-Indië, speciaal van alle soorten dranken, provisiën, sigaren, sigaretten enz., als: gedistilleerd, likeuren, wijnen, cognac, champagne, portwijn, sherry, bieren, mineraalwater, limonades, vleesch- en vischconserven, kaas, melk, Geconserv. vruchten, jams, suiker- en chocoladewerken, bicuits, zeep, parfumeriën, eau de cologne, patent-medicijnen.

INTERNATIONALE COMMERCIEELE BANK,

's-GRAVENHAGE, Alexanderstraat 23.

KAPITAAL . . . . . Fl. 5.000.000.—

Telefoon: H 7602. Telegram-adres: ACEBANK.
BEHANDELING VAN ALLE BANKZAKEN.

DE NEDERLANDSCHE SPAARKAS

AMSTERDAM, Rokin 95.

Bijkant.: BANDOENG en 's-GRAVENHAGE.

Kapitaalvorming in 12 jaren door 105 stortingen gedurende 10 jaren.

VRAAGT GRATIS BROCHURE.

HAARLEMSCHE BANKVEREENIGING

HAARLEM, LEIDEN, AALSMEER
BEVERWIJK, BLOEMENDAAL
EDAM, HILLEGOM, HOOFD-
DORP, LISSE, PURMEREND
IJMUIDEN, ZANDVOORT.....

KAPITAAL EN RESERVE ca f 5.000.000.—

man te helpen, zonder te letten op standverschil Soegono, een door Soebakat uitgenoodigde, sprak over de opdrijving der prijzen van de dagelijksche behoeften en stelde de Centrale voor om er voor te zorgen, dat er behoorlijke prijzen voor worden vastgesteld. Alimin zeide, dat men de Inlandsche landbouwers moet aansporen om hun pété, lombok enz. ook tegen hogere prijzen te verkoopen. Dit voorstel gaf aanleiding tot gelach. Soegono zeide te vreezen, dat daardoor ruzie zal ontstaan tusschen de „Kaoem boeroeh" en de „Kaoem tani". Alimin verklaarde, dat de „tani's" hun produkten duur aan de kapitalisten moeten verkoopen. De levensstandaard van de „Kaoem boeroeh" zal verbeterd moeten worden, zeide hij. Soewandono betoogde, dat de pasarheffingen door de gemeente bezwarend zijn voor de tani's, die hun produkten op de pasar verkoopen. Aangenomen werd als beginsel, dat de Centrale zich zal kanten tegen een kapitalistische regeering en dat zij zal streven naar „sociale omvorming". Verder werd de wenschelijkheid betoogd van het verbinden aan de Centrale van coöperaties.

Derde dag ('s morgens): Aan eenige leden werd opgedragen ontwerpen op te maken van verdere regelingen rakende de Centrale.

Derde dag ('s avonds): Bespreking van het werk-program. De leeftijdsgrens der arbeiders werd bepaald op 45 jaar. Arga stelde voor om het minimumloon van den arbeider te stellen op f 1.— daags en het maximum op f 5.— Hij betoogde dat de traktementen van de hoogste Inlandsche ambtenaren niet meer behoorden te zijn dan f 150.— 's maands. De vergadering besloot een voorstel in te dienen om de loonen wettelijk vast te stellen. Verder werd aangenomen, dat men bij dag niet langer dan 8 uren en 's nachts niet langer dan 6 uren hoeft te werken, één dag in de week vrij heeft en 14 dagen verlof in het jaar met behoud van vol loon. Deze bepalingen zullen ook bij een wet dienen te worden vastgesteld.

Besproken werden voorts de rechten der vakbonden, de instelling van scheidsrechters enz.

Daarna werd overgegaan tot het kiezen van candidaten voor het hoofdbestuur der R. V. Gekozen werden o.m.: Sosrokardono, als voorzitter; Soerjoproanto als vice-voorzitter; Arga en Rachmad als secretarissen; H. A. Salem als adviseur. Den verschillenden vakbonden zal worden afgevraagd, of zij met deze verkiezing al dan niet accoord gaan. Besloten werd de Centrale te Djokdja te vestigen en het comité tot de aanstaande algemeene vergadering te handhaven.

Vierde dag ('s morgens): De begroting der centrale werd vastgesteld op f 9000.—. Besloten werd een telegrafisch protest in te dienen aan de Tweede Kamer in zake het gebeurde te Lelès (Garoe).

Vijfde dag (21 Juli): Bepaald werd, dat de eerste algemeene vergadering zal worden gehouden in de maand November a.s. te Djokdja. De redactie van dit blad zegt zich te kunnen vereenigen met de verkiezing van de heeren H. A. Salem en Tachrodin, respectievelijk tot adviseur en penningmeester. In een ander nummer deelt het comité der Revolutionaire Vak-Centrale aan de redactie mede, dat het door Arga gegeven verslag niet moet worden beschouwd als een officieel verslag. Dit zal later door het Comité zelf worden gegeven.

Van Vreemde Koloniën en Verre Landen

Alles verloren, de hoop blijft.

De Deutsche Kolonialzeitung van 20 Augustus is merkwaardig door den toon van vertrouwen in een toekomst van Duitschland als koloniale mogendheid, niet tegenstaande er geen Deutsche koloniën meer zijn. 't Eerste stuk, een dankbetuiging van den laatsten D. minister van koloniën Dr. Bell aan de D. koloniale vereeniging en hare afdelingen voor hun opofferen arbeid, besluit aldus:

Het begrip van de betekenis van een eigen koloniaal bezit in al ruimer kringen van 't D. volk te doen doordringen en de overtuiging overal algemeen te maken van 't onafwijsbare recht van D. op een koloniaal bezit, is de vaderlandlievende opdracht, bij wier volvoering de Deutsche Kolonialgesellschaft in de voorste rij staat. In 't artikel Ziel und Wege bepleit Dr. Karstedt een onverwijd hervatten van de D. bedrijvigheid ook op economisch gebied, met 't doel wederopbouw van de D. stelling in 't overzeesche. Dit moet doel voor 't geheele volk worden; hiertoe moeten de krachten zich vereenigen.

Aan de vraag „Wer hat ein Recht auf Kolonien?" antwoordt Prof. dr. F. Tobler in dien geest, dat Duitschland alleen van de ontroofde bezittingen kan maken, wat er in 't belang van de bevolking en 't algemeen nut van verwacht moet worden, en dit moet over het recht beslissen. 't Recht is niet aan de zijde van den overheerscher. België had, volgens den schrijver, al te veel aan zijn Kongo. Frankrijk heeft de Madagaskar noot nog niet gekraakt en van zijn bezittingen in West-Afrika nog niet meer dan een menschenpot weten te maken. Hoe Italië met zijn Tripolis zit te houden is bekend. Groot-Britannië kan zijn eigen opdrachten in Indië, de kroonkoloniën, Perzië, Egypte, enz. enz. niet volvoeren. Duitschland heeft getoond voor de ontwikkeling en de herleving van zijne koloniale landen de goede geest en de ware kracht te bezitten. Wer hat das Recht?

Otto Gerlach wijdde een gedicht aan verloren Dares-salam, wij nemen de laatste strofe over:

Oh, du mein sterbendes Daressalam!
Einst wird das Schicksal die Würfel wenden:
Aufersteh'n aus den kurzem Scham,
Aufersteh'n aus den fodernden Bränden,
Aufersteh'n mit gestählten Händen
Sollst du, mein sterbendes Daressalam!

Melden bezoekers van Duitschland, en speciaal van Berlijn, dat daar de toon: „wij willen geen oorlog meer" overheerschend is door 't overigens onbezorgd, levendig, zelfs vroolijk gedoe der massa heen, uit de gegeven aanhalingen blijkt dat, evenals in andere politieke kringen, ook onder de koloniale voormannen de wraak- en vergeldingsgedachte sterk blijft spreken.

Om voor die gedachte te werken en te ijveren is een Academische groep van de Berlijnsche afdeling der D. koloniale vereeniging oesticht. Een zaak is eerst dan werkelijk verloren, als zij vergeten is. Dus niet vergeten! 't Doel van die stichting nu, juist nu is: *koloniale Interessen, koloniale Wissenschaft zu pflegen, den kolonialen Gedanken wach zu halten bis zur Stunde der Morgenröte eines neuen grösseren Deutschland!*

Kongo.

De Belgische minister van koloniën kon met voldoening er op wijzen, dat sommige exporten uit Kongo tijdens den oorlog zelfs zijn toegenomen. De uitvoer van barnsteen, diamant, palmnoten en koper is meer dan verdubbeld. Dit maakt deels goed wat in ander opzicht ten nadeele van de kolonie gekomen is. In 't algemeen heeft 't aandeel van België aan den strijd in Afrika de kolonie rijker, meer bekend en meer geëerd gemaakt.

De koloniale arbeid is nog in zijn aanvangsontwikkeling de regeering zal alles doen wat in haar vermogen is, om handel en nijverheid aan te moedigen. Zoo zullen de spoorweglijnen Leopoldville—Matadi en die van Kalanga verbeterd moeten worden, en een verbinding tot stand moeten komen met de 't best bevolkte streken in Centraal-Afrika.

De minister noemde den hygienischen toestand der inboorlingen allertreurigst, het sterftecijfer schrikbarend. Hij verklaarde zich voorstander van een soort „régies économiques", waardoor de openbare ondernemingen tot commerciële bedrijven worden, in den trant vermoedelijk van de gouvernementsbedrijven in Ned. Oost Indië.

Voor 't internationaal handelsverkeer is de overeenkomst van Berlijn zoo gewijzigd, dat de mede concessionarissen vrijheid van donanerechten zullen krijgen.

Als werkklank op de klachten over slechte betaling der ambtenaren is 't mededeeling te beschouwen, dat de ambtenaren goed behooren te worden betaald. Alle ambtenaren zullen een duurtetoelag van 2400 fr. krijgen. Wij vinden dit volstrekt niet royaal.

De Kaap—Kaïro verbinding.

Bij 't uitbreken van den oorlog vond men aan beide zijden een plan om in Afrika de verbrokkelde deelen tot een aangesloten geheel te maken. Engeland wilde van de Kaap tot Kaïro geheel over eigen gebied kunnen gaan; Duitschland wilde van Oost-Afrika tot Z. W. Afrika door eigen land kunnen trekken. 't Is dan ook niet te verwonderen, dat Gr. Britannië de gelegenheid niet onbenut heeft gelaten om zijn slag te slaan. In hoever is dat doel verwezenlijkt? De weg gaat van Kaïro Nijl-opwaarts tot 't Victoriameer, van den Zuidoever bij Moeansa over Tabora en Kigoma naar het Tanganjika-meer. Dit wordt van oost naar west over getrokken en dan bij Boekama in de Kongostaat de aansluiting aan 't Zuid-Afrikaansche spoorwegnet verkregen. De totale lengte is 15040 K.M. Deze moet afwisselend afegelegd worden per stoomschip, spoorweg, auto. Alleen de afstand van 240 K.M. langs Bahr-el-Jebel, van Rejaf naar Nimoole (ongeveer 3 gr. 30 N. br.) en de 320 K.M. lange weg van Moeansa naar Tabora moeten te voet worden afegelegd. Wordt voor deze gedeelten automobielenvervoer mogelijk gemaakt, dan zal de alsnog noodige tijd van 62 dagen voor het geheele traject op 59 dagen worden gebracht; hetgeen met een gemiddelde reissnelheid van 301 K.M. per dag overeen komt.

Intusschen heeft 't Britsche luchtministerie als eerste nummer op zijn program van groote verkeerswegen de Kaap Kaïro-route geplaatst, die in kortste streek rond 7200 K.M. bedraagt en in een paar dagen zal kunnen worden volbracht.

Aden en Abyssinië.

Aden is eigenlijk alleen bekend als steenkolenstation. The Times of India vestigt de aandacht op een andere betekenis van de haven. In een rapport van den Amerikaanschen consul Mr. Addison E. Southard over den handel van Abyssinië toont hij aan dat deze zijn uitweg door Aden vindt. Goederen uit Europa en uit Indië afkomstig worden van daar uit, via Djiboeti, naar de binnenlandsche markten vervoerd. Aden heeft groote opslagplaatsen van huiden en meel uit 't binnenland en drijft daarin handel in de Roode Zee en op Afrika's Oostkust. Voedingsmiddelen gingen naar Fransch Somaliland, katoenen goederen kwamen uit Indië, Japan, Amerika, Manchester, vele waren uit Frankrijk en Italië. Deze artikelen komen niet alleen uit en in, zij worden aan de handelslui ter plaatse geleverd, die ze voor eigen rekening verder verhandelen. Zal 't mogelijk worden veel rechtstreeks naar Djiboeti te verschepen, voor de gemeenschap met Indië en 't Verre Oosten en voor de voorziening van West- en Zuid West Abyssinië zal Aden zeer in 't voordeel blijven.

Heeft Nederland daar niets te leveren?

Wij laten ons toch de loef afsteken.

Tijdens de Elta riepen wij de Nederlandsche vliegeniers op, om de eersten te zijn om de route Amsterdam-Batavia af te leggen. Een week later konden wij een bericht weergeven, volgens hetwelk een plan voor die vlucht was opgemaakt. Tot vastheid schijnt dit intusschen niet te zijn gekomen, maar wel vinden wij een plan omschreven dat nog verder reikt, en 't stuk West-Europa—Nederlandsch Indië in zich sluit. Den 28en September zou Etienne Poulet, de bekende Fransche vlieger — ook de kippen gaan vliegen — de reis per vliegtuig aanvaarden van Parijs naar Australië, een afstand van 22000 K.M., waarvan 3000 boven de zee en 4000 boven de bergen worden afegelegd. Als een moeilijkheid van veel betekenis wordt de geringe gelegenheid voor noodlandingen vermeld. De route loopt van Parijs, over Genève, Rome, Saloniki, Konstantinopel,

Rotterdamsche Bankvereniging

Kapitaal en Reserven f 67.000.000.-

ROTTERDAM   AMSTERDAM   'S-GRAVENHAGE

Boompjes	Rokin	Mauritskade
Coolingel Delshaven Feijenoord Schiedam Vlaardingen	Zaandam	Bezuidenhout Kneuterdijk Naaldwijk Rijswijk Scheveningen

Handelscredieten.
Voorschotten in rekening-Courant.
Deposito's.
Cheque-Rekeningen met rente-vergoeding.
Gelegenheid tot open en gesloten bewaargeving.

SAFE-DEPOSIT.

Nationale Bankvereniging

Kapitaal en Reserven f 7.200.000.-

Hoofddirectie en Centrale Administratie te Utrecht.

Alkmaar Alphen a/d Rijn Amersfoort Apeldoorn Arnhem Assen Barneveld Bodegraven Boreulo Boskoop Coevorden Culenburg Delft Den Burg(Texel) Deventer Doetinchem Dokkum Dordrecht Drachten Ede Franeker	Geldermalsen Gouda Gorinchem Groenlo Groningen Haarlem Harlingen Heerenveen Helder (den) Hengelo (O.) Hoogeveen Hookezeand Hulst Katwijk Leeuwarden Leiden Lochem Meppel Middelburg Nijmegen Oostburg	Purmerend Schagen Schoonhoven Slidrecht Sneek Stadskanaal Terneuzen Tholen Tiel Uithoorn Utrecht Voendam Voerendaal Vlissingen Wildervank Woerden Jmuiden Zierikzee Zutphen Zwijndrecht
---	---	--

DISCONTEEREN EN INCASSEEREN
WISSELS OP BINNEN- EN BUITENLAND

NEDERLANDSCH INDISCHE HANDELSBANK

AMSTERDAM   BATAVIA   'S-GRAVENHAGE

Ampenan, Bandoeng, Cheribon, Hongkong,
Indramajoe, Makassar, Medan, Menado, Pe-
kalongan, Probolinggo, Semarang, Singa-
pore, Soerabaya, Tegal, Tjilatjap, Weltevreden.

Kapitaal f 35.000.000.-   Reserven f 18.800.000.-

Coöperatieve

Amsterdamsche Crediet-, Deposito- en Spaarbank,

Hoofdk.: N.-Z. Voorburgwal 65 (Geb. Unicum), A'dam.

CREDIETEN met en zonder persoonlijke of zakelijke
zekerheid, ook aan Indische Ambtenaren en
verlofgangers.
SPAARGELDEN. Rentevergoeding 5 pCt. 's jaars. 93

TAAMS & KEYSER

Bankastraat 10   's-Gravenhage

IN EFFECTEN.

Speciale afdeling Incourante Fondsen.
Cultures - Industrie - Handel.

Ons blad wordt op aanvraag geregeld toegezonden.
COUPONS.   REK.-COURANT.

DE BAS & Co., Bankiers

HEERENGRACHT 17 - 'S-GRAVENHAGE

BELASTEN ZICH MET ALLE BANKZAKEN

:-: Safe-Inrichting. :-:

CENTRALE BANKVEREENIGING

Molenstraat 21a - 'S-GRAVENHAGE - Telef. H. 1481

RENTEVERGOEDING VOOR DEPOSITO's.

Met 1 da opzegging	3 0/0
Met 3 maanden opzegging	3 1/2 0/0
Met 1 jaar opzegging	4 0/0

Zenden op aanvraag een uitvoerig Wekel. Beursoverzicht.
ADVIES BIJ BELEGGING. 168

Bagdad, Boesjir, Koeraghee, Bombay, Calcutta, Bangkok, Singapore, Batavia, de Tsjindana eilanden, Timor en Roti, Palmerston, Rockhampton, Brisbane, Sydney, Melbourne en Adelaide. 't Vinden van geschikte landingspunten in al deze uitgezochte plaatsen lijkt ook zoo eenvoudig nog niet. Poulet wordt vergezeld door Jean Benoist, bekend mecanicien. Het vliegtuig heeft bijzonder groote benzine reservoirs, in verband met de vluchten over de woestijnen van Perzië, Britsch Indië en Australië.

Nederland heeft zich de loeflaten afsteken, tenzij deze zeer stoute onderneming niet mocht slagen en dan nog een onzer landgenooten-vliegenier gereed staat om de kans te wagen, zooals de Engelsche „captain” de vlucht over den Atlantischen Oceaan deed, terwijl de Amerikanen op den omweg via de Azoren en Lissabon tijd verloren.

Zal de ellende en schande in Armenië niet voorkomen kunnen worden?

De Armeensche delegatie te Parijs heeft een telegram ontvangen van Khatissian, min-president der Armeensche republiek, waarin wordt gezegd, dat de toestand ontzettend is.

De Turksch-Tartaarsche troepen hebben het land geheel ingesloten, terwijl de herhaalde aanvallen der Koerden, die beschikken over Turksche officieren, soldaten en machinegeweren, de ontruiming van het land noodzakelijk maken. Eenige duizenden Arm. vluchtelingen, die uit Turkije waren teruggekeerd en zich in de plaatsen aan de grens hadden gevestigd, zijn gedwongen, opnieuw uit te wijken.

De Muzelmannen voeren een hevige agitatie, welke centrum zich bevindt te Erzerum, Nakkitsevan en Bakoe. Het vertrek der Engelschen en het gebrek aan munitie doemen de Arm. strijdkrachten tot werkloosheid.

De min-president zegt niet te begrijpen, waarom Parijs geen hulp zendt, daar Armenië volkomen verlaten is. Wellicht is 't wachten op de beslissing of Amerika bereid is het mandaat ten opzichte van Turkije en Armenië te aanvaarden. Is dit inderdaad 't geval, dan is 't een moeilijk te verdedigen tekortkoming dat voor de afwachtingsperiode geen maatregelen getroffen zijn.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERAATUUR-OVERZICHT.

De Economist.

Het 15-Sept.-Nr. brengt een gedocumenteerd artikel (deels met gebruikmaking van stukken uit het Alg. Rijksarchief) van den heer P. H. van der Kemp, over het ontstaan der Javasche Bank op het einde van 1827. — Tevens bevat hetzelfde Nr. een bijdrage van den ir. E. C. Abandanon, over het mercantiele verschil tusschen land- en mijnbouw, ook met betrekking op Indië.

Handel en Bedrijf.

In de Nrs. van 21 Aug. en 4 Sept. vervolgt de hr. D. Ingerman zijne beschouwingen over warenkennis van koloniale waren; hij beschrijft thans het artikel katoen als volgt: Landen van productie, teelt, geschiedenis, oogst, bereiding, verpakking, soorten van katoen, keuring, monsterstrekking. — Verder in eerstgenoemd Nr. een artikel van H., getiteld: De wereldproductie en consumptie van cacao.

De Ingenieur.

No. 39 van dit weekblad bevat het overzicht eener voordracht, gehouden door den ir. L. W. Kool, in eene vergadering der afd. Ned.-Indië van het Kon. Inst. van Ingenieurs, over de Borneo-diamant, haar voorkomen, winning en bewerking. — Ir. J. P. Willeumier wijdt waardeerende woorden aan de nagedachtenis van zijn collega J. van Geuns (+ 2 Juli j.l. te Soerabaja.)

Indisch Tijdschr. voor Spoor- en Tramwegwezen.

Behalve eenige bijdragen van zuiver technische strekking, vindt men in de Mei-afl. een korte levensbeschrijving, door ir. F. B. H. Asselbergs, van den hr. M. H. Damme, met een overzicht van diens werk bij de S. S. op Java. — Verder wijdt de hr. S. A. Reitsma, onder het opschrift „Nogmaals de Babat-Djombang Stoomtramwegaatschappij”, eene beschouwing aan het artikel van L. J. R. Geene, over den tramweg van Babat naar Djombang van genoemde Mij. (verschenen in jaarg. 1918 van hetzelfde tijdschrift).

Java-Instituut.

Omtrent de stichting dezer nieuwe vereniging bevat de Ind. Merc. van 26 dezer enkele bijzonderheden, waaraan het volgende is ontleend. De oprichting had plaats na afloop van het congres te Djokja van den Bond van Ned. Indische kunstkringen in Augustus j.l. Dr. Hoesein Djajadiningrat die de bijeenkomst leidde, werd gekozen tot voorzitter, Pangeran A. Prang Wedono tot eere-voorzitter, en verder tot bestuursleden de h.h. dr. Bosch, mr. ter Haar, Moojen, Sastrowidjono, Djokroaminoto, Iskander Brata, pastoor van Lith en de regent van Bangkalan. Het doel van het Instituut wordt als volgt omschreven: de ontwikkeling van de inheemsche kultuur — in den meest uitgebreiden zin van het woord — van Java, Madoera en Bali te bevorderen. Van verschillende verenigingen zal de medewerking worden gevraagd.

Wetenschappelijke expeditie naar Nieuw-Guinea.

Het comité voor wetenschappelijke onderzoeken heeft het initiatief genomen om het volgend jaar een expeditie uit te rusten tot het bereiken van het Sneeuwgebergte van Nieuw-Guinea van het Noorden uit. De steun der Regeering is verkregen. De verkenning zal denkkelijk een geologisch, botanisch en zoölogisch karakter dragen. Een militaire voorexpeditie, onder lei-

1) In dit verband zij gewezen op de mededeelingen van den hr. H. Polak in het voorlaatste Nr. van het Weekbl. van den Alg. Diamantbew. waarin hij zegt dat op zijn initiatief een syndicaat is gevormd, dat een groot kapitaal bijeen heeft gebracht voor de exploitatie van diamant op Borneo.

ding van den kapitein van den generalen staf A. J. A. van Overeem, baant den weg en vangt in Januari de werkzaamheden aan met het vestigen van een pionierbivak, honderd mijlen uit de kust. De wetenschappelijke expeditie volgt een half jaar later. (A.N.E.T.A.)

Veeteelt in Djambi.

Over dit onderwerp bevat afl. 6 van deel 30 der „Ned. Ind. Bladen voor Diergeneeskunde en Dierenteelt” een bijdrage van den hr. J. F. C. Raabe, resultaat eener dienstreis van den schr. door het gewest Djambi, ten einde zich op de hoogte te stellen van de toestanden op veeteeltkundig gebied aldaar, speciaal wat betreft den runder-, buffel- en paardenstapel.

Tevens zij de aandacht gevestigd op een opstel van den hr. T. Sperna Weiland, getiteld: Een en ander over de paardenfokkerij in de Bataklanden, in afl. 2 van deel 31 van hetzelfde tijdschrift.

Indisch Tijdschrift van het Recht.

Afl. 3 en 4 van deel 112 bevat, behalve de gewone rubriek Jurisprudentie, o.m. de volgende verhandelingen: Onregelmatige gerechtskosten (bij Priestervonnissen), door mr. M. Idema. — Het Hoog Militair Gerechtshof van Ned.-Indië 1819—1919, door mr. P. A. F. Blom. — Minangkabausch adatrecht. De rechtsbevoegdheid van den familie t a k, zijn goederen en zijn hoofd, door mr. W. H. A. Sarolea.

Afl. 5 opent met zeer waardeerende, uitvoerige bespreking van mr. J. J. Schrieke, Ontstaan en groei der stads- en landgemeenten in Ned.-Indië. — De hr. Soebroto schrijft over „de plaats van diefstal”. Art. 363 S.W.B., terwijl mr. B. ter Haar Bzn. een verhandeling wijdt aan mr. A. Mieremet's proefschrift: De heden-daagsche inheemsche rechtspraak in Ned.-Indië en haar regeling.

In de „Handelingen der Ned. Indische Juristen-Vereeniging” (Bijlage van bovengenoemd tijdschrift), jaarg. 1919, wordt het vraagstuk behandeld der afschaffing of handhaving van de doodstraf in Ned.-Indië.

Bibliotheek van het Dep. van Koloniën.

Naast de Koloniale Bibliotheek te 's-Gravenhage, neemt de boekerij van het Departement van Koloniën een waardige plaats in op het gebied der zoo rijke literatuur over onze koloniën en die van andere mogendheden. Deze in sommige opzichten elkander aanvullende bibliotheken hebben dit voor bij menige andere, dat zij gedrukte catalogussen uitgeven, waardoor de boeken in w i j d e n kring nut kunnen stichten.

Vermelden we korten tijd geleden de verschijning eener opgave van aanwinsten der Koloniale Bibliotheek over de jaren 1916 tot en met 1918, thans kunnen we de aandacht vestigen op een 5e vervolg van den „Catalogus van de boeken en kaarten, uitmakende de Biblio-

N. V. MEUBELFABRIEK
V/H LE COINTRE & CO.
Ameublementen
Betimmeringen
Gordijnen
Tapijten
Modelhuis: Oude Molstraat 32
'S-GRAVENHAGE

Weder voorradig:
Sanatogen, Haematogen, Ovomaltine
Sloan's liminent, Regulín, Elliman's embrocation, enz.
RECEPTEN TEGEN BILLIJK TARIEF
VALKENBOSCH APOTHEEK
Valkenboschlaan 50 - DEN HAAG - Telefoon 7384

..... Melkinrichting .....
Den Haag, Lange Beestenmarkt 9 - Tel. Haag 3683
„PASTEUR”
Scheveningen, Neptunusstraat 66a - Tel. Schev. 1853
Stoom-Zuivelfabriek

N.V. HOOGWERFF, CHABOT & VISSER'S
WIJNHANDEL
Hoofdkantoor: ROTTERDAM, Jufferstraat 21c - Tel. 1155
Filiaal: 'S-GRAVENHAGE
Noordwal 4, Tel. 2461
Filiaal: ARNHEM
Eusebiusbl. singel 1a, Tel. 195

f 14.000.000.—
Tot heden werd ruim **VEERTIEN** miljoen gulden loon aan **COLLECTIEVE VERZEKERING TEGEN ZIEKTE** afgesloten door de
Z.H.V.
Weteringkade 41
's-Gravenhage
Coulante schaderegeling
Billijke vaste premie of onderling

UTRECHTSCH BANKVEREENIGING
OPGERICHT 1873.
Kromme Nieuwe Gracht 20 **UTRECHT**
Behandelt alle Bankzaken.
Verhuurt loketten in hare Brand- en Inbraakvrije bewaarkluis.
De Directeuren: ANTON M. DE LEEUW
W. RIJKSEN GZ. 211

De Algem. Spaarverzekering
Anna van Saxenplein 3
's-Gravenhage
Opgericht 1907
COÖPERATIEF SPAARSYSTEEM
In 1918 alléén, ingeschreven voor bijna Twee Millioen Gulden 199
Vraagt gratis Brochure!

Handel- en Cultuur-Maatschappij
Gevestigd te AMSTERDAM, Prins Hendikkade 79. 214
Telefoon 49 Noord, Telegram-adres: Amesz, Amsterdam.
Import van alle Nederlandsch-Indische producten. Neemt op zeer billijke conditiën vertegenwoordigingen aan van in Nederlandsch-Indië gevestigde firma's. Belast zich met den verkoop van — en geeft voorschot op producten als: Tabak, Koffie, Rijst, Oliehoudende Gewassen, speciaal Copra, Sesame Zaad, Grondnoten, enz.
BANKIERS: Nederlandsche Handel-Maatschappij.

CHIRURGISCHE INSTRUMENTENFABRIEK
MARTIN LOTH
Westerstraat 14 **UTRECHT (Holland)**
SPECIALITEIT Complete Installatie van Operatie-, Sterilisatie- en Verbandkamers, Instrumentenkisten voor schepen, Plantages en Mijnen
Export O. en W. Indië, Z.-Afrika - Catalog. op aanvraag

theek van het Departement van Koloniën. Volgens het voorbericht van den samensteller, den heer W. J. P. J. Schalker, bevat dit boekwerk van 254 blz. (met achteraan een naam- en zaakregister) de vermeerdering der bibliotheek gedurende het tijdvak Aug. 1915 tot en met April 1919.

Gelijkertijd is uitgegeven een „Alphabetische lijst van jaarboeken, periodieken en seriewerken”, eveneens aanwezig in dezelfde boekrij, samengesteld door den hr. M. C. Mallée.

Indië. Geïllustreerd Weekblad.

Inhoud van afl. 26: Boschnegers (vervolg), door de J. de J. — Het Indonesisch congres te Deventer, door Dahlan Abdoellah. — Van den hak op den tak. Cause-riën over Indië, door Lobang Roebah (vervolg). — De roman van het gelukskind. Uit het Maleisch vertaald, door B. Th. Brongdeest.

Indische havenbouw.

Als uitgave van het Departement der Burgerl. Openb. Werken is verschenen (bij F. B. Smits te Weltevreden) een met tal van afbeeldingen voorzien geschrift: Technische lessen en vraagstukken op het gebied van den Indischen havenbouw. Schrijver is de hr. W. Cool, alg. adviseur voor het havenwezen in Ned.-Indië.

Mededeelingen van het Encyclopaedisch Bureau.

Afl. XVIII bevat onder het opschrift „Morphologische en geologische aantekeningen bij de kaart van Zuid-Sumatra”, een verhandeling van den hr. H. Philippi over „Kolen terreinen in Benkoelen”. De hierbij behorende kaartbladen zijn nog niet verschenen, doch verkrijgbaar in voorloopige bruindrukken. Deze, het jaartal 1918 dragende, afl. is waarschijnlijk eerst thans in Nederland verspreid.

Verder verscheen als uitgave van het zelfde Bureau een eveneens belangrijke publicatie, n.l. het eerste gedeelte eener beschrijving der Oostkust van Sumatra. Deze, wat tekst en illustratie betreft, fraai uitgevoerde en breed opgezette studie, bevat een uitvoerige geographische beschrijving van het belangrijkste gewest der buitenbezittingen, gevolgd door gegevens over de bewoners.

Handelsberichten.

Over den invloed van den oorlog op den buitenland- schen handel en scheepvaart van Ned.-Indië schrijft No. 654 van „Handelsberichten”; speciaal over de moeilijkheden ondervonden bij den afscheep naar Nederland van koffie en tabak en den uitvoer van thee en kinabast vindt men korte bijzonderheden. Het artikel wordt in een volgend N^o. voortgezet.

Tijdschrift voor Economische Geographie.

No. 9 van dit maandblad bevat een opstel over de Soela-eilanden en hun bewoners, waarvoor de gegevens ontleend zijn aan een door het Encycl. Bureau gepubli- ceerde memorie van den kapitein P. van Hulsteijn.

Het volkscredietwezen.

Als No. 6—7 van de IIIe serie van „Onze koloniën onder redactie van R. A. van Sandick” (Baarn, Hol- landia-Drukkerij), is verschenen „Het Nederlandsch- Indisch volkscredietwezen”, door O. P. Besseling. De samenstelling van dit geschrift kon moeilijk aan be- tere handen zijn toevertrouwd; het geeft een helder overzicht der oorsprong, aard en betekenis eener in- stelling van vrij jeugdigen datum, welke in veel op- zichten een zegen voor de inlandsche bevolking is.

Teysmannia.

Inhoud van afl. 6: Levensgeschiedenis van Epilachna dodocastigma Mulsant (keversoort) in Deli, door J. E. A. den Doop (met ill.). — De bodem in verband met den plantengroei (vervolg), door J. J. B. Deuss. — Wijdjen, door K. van der Veer. — De cultuur van citrus- vruchten in Zuid-Californië, door Utermark. — Een een- voudige bereiding van odeur (uit razen), door d. J. — Sprokkelingen op landbouwgebied. — Boekbespreking.

Verslagen en Mededeelingen betreffende Indische delfstoffen en haar toepassing.

No. 6 der onder dezen titel verschijnende publicaties handelt over fosphaat. In kort bestek wordt in deze brochure toegelicht, welke mineralen tot de groep der fosphaten worden verdeeld. De eerste dezer groepen (de apatieten en kalkfosphaten) die vooral voor be- mestingsdoeleinden dienen, worden nader beschouwd. Vrij uitvoerig is de beschrijving der fosphaatafzet- tingen in Ned.-Indië (waarbij de eerst kort geleden op Java ontdekte).

In- en Uitvoer.

Het N^o. van 24 dezer bevat gegevens, ondertee- kend S. J., van den Engelschen handel met Nederland en zijn koloniën in de eerste helft van 1919.

De Wajang Poerwa.

De Commissie voor de Volkslectuur te Weltevreden heeft een merkwaardige uitgaaf gepubliceerd, n.l. een serie van 37 platen in kleurendruk, voorstellende wa- jangfiguren, die in de Javaansche weergaven van het Indische epos, het Mahabharata, een rol spelen. De uitgave heeft vooral ten doel om kringen, die tot nu toe vreemd stonden voor het Javaansche toneel, spe- ciaal het wajangspel, doch wel belangstelling hebben, eenigszins te oriënteren. Een korte voorafgaande toelichting geeft een verklaring van het oude Hindoesche heldendicht Mahabharata, hetwelk op Java in de wa- jang-voorstellingen voortleeft, terwijl van de afge- beelde poppen wordt meegedeeld welke personen zij weergeven.

De titel dezer leerzame publicatie luidt: Darah

2) Deze publicatie vormt het 1e stuk der 3e afl. van het tweede deel van Mededeeling No. X van het Encyclopaedisch Bureau. Reeds eerder zijn verschenen deel I: De Buitenbezittingen 1904—1914; d. el II afl. 1: Sumatra, Algemeene hoofdstukken; afl. 2: Atjeh en Onderhoorigheden. Dit ter verduidelijking dezer vrij ingewikkelde wijze van uitgeven.

Bharata. Verzameling van hoofdpersonen uit de Wa- jang Poerwa.

Kalender voor Ned.-Indië in woord en beeld.

Een uitgave, welke blijkbaar terecht in den smaak is gevallen van velen, heeft zich opnieuw aangemeld; n.l. de voor het jaar 1920 bestemde wandkalender der firma L. J. C. Boucher te 's-Gravenhage. Wat de uit- voering aangaat, overtreft deze kalender o.i. zijn voor- ganger van 1919. Het formaat is niet onhandig, het schild van solide zwaar papier, terwijl de kalender zelf uit 27 bladen bestaat, op elk waarvan zich een prach- tige in koper diepdruk uitgevoerde plaat bevindt, voor- stellende Indische volkstypen, landschappen, cultures, volksgebruiken enz. De keuze dezer platen lijkt zeer gelukkig; de waarde ervan wordt verhoogd door de deskundige onderschriften.

De inrichting is zodanig dat men van den kalender eene verzameling van Indische platen kan aanleggen, waartoe men van elk blad slechts het eigenlijke kalen- dergedeelte behoeft af te knippen. In een portefeuille verzameld, zullen dan de verschillende jaargangen ge- leidelijk aangroeien tot een fraai geïllustreerd vademecum onzer koloniën. Om hiertoe te geraken is de uit- gever van plan een lossen omslag met schild verkrijg- baar te stellen. Op deze wijze zal de Indische wand- kalender niet telkens na een eenjarig bestaan vergeten zijn, maar blijvend nut stichten.

Wat — ten slotte — den eigenlijken kalender betreft, geven we den uitgever in overweging bij een volgenden jaargang de Christelijke en vooral de Mohammedaan- sche en Chinese feestdagen te vermelden, hetgeen de practische bruikbaarheid zal verhoogen.

Mededeelingen.

Van het Ministerie van Koloniën:

Naar Nederlandsch-Indië kunnen worden uitge- zonden voor de Staatsspoorwegen:

Werktuigkundige ingenieurs; en voor den dienst voor waterkracht en electriciteit: Waterbouwkundige en Electrotechnische inge- nieurs.

Vrije overtocht 1e klasse, e.q. ook voor het gezin. Uitrustingskosten. Bezoldiging f 350.— tot f 1000.— 's maands.

Nadere inlichtingen bevat de oproeping in de Ne- derlandsche Staatscourant van 17 September no. 200, waarvan kosteloos overdrukken verkrijgbaar zijn bij de 9e Afdeling van het Departement van Koloniën.

LEDEN of ABONNÉ's, die het Weekblad niet tijdig ontvangen, en hun, die VERHUIZEN, wordt verzocht hiervan bericht te zenden en het nummer van de adres- strook op te geven aan den Administrateur, Heulstraat 7, Den Haag, Tel. 4519.

GEBRS. VLES - LEIDEN

Kleermakerij

BREESTRAAT 177 TELEFOON No. 393

Steeds de nieuwste Engelsche Stoffen in groote keuze voorradig.

Uitrustingen voor Indië

KON. ERK. PITMANSCHOOL

Staatsblad 37.

DEN HAAG, Regentessepl. 26 - Mauritsweg 30, ROTTERDAM

Stenografie, Machineschrijven, Talen, Correspondentie, Boekhouden, Staatsinrichting.

KANTOOR- en HANDELSOPLEIDING.

Directeur-Gen. T. v. D. VEEN.

VOLKS UNIVERSITEIT
's-GRAVENHAGE
SECRETARIAAT
HOOGENIEUWSTRAAT 4

Leergangen
op elk gebied
van
Wetenschap

WORDT LID
Steunt met
uwe bijdrage

G. J. R. VAN DER GAAG & ZOON
GROENMARKT 27
TELEFOON No. 2512

□ □ DROGERIEN □ □ CHEMICALIËN □ □
□ DEPOT DER MEEST BEKENDE BINNEN- □
□ EN BUITENLANDSCHE SPÉCIALITÉS □ □

TOKO BOGOR
Suezkade 122^B Telefoon 3472

Gearriveerd per s.s. „Oranje”
GOELA DJAWA

Orders daarop worden nu reeds aangenomen en onmiddellijk na ontvangst alhier uitgevoerd.

Sambalans, zeer fijn - steeds versch.
Heerlijke **Boemboes.**

Assem-, Djeroek manis-, Djeroek assem-, Vanille- en Rozen-Siroop.

Fijnste Java Thee (directe aanvoer).
Goalpara Thee,
Ardja Sarie f 1.40 p. pond.
Huishoud-Thee (speciaal merk) f 1.10 per pond,
zoomede fijnste China Thee.
Tevens voorradig
ENGALA-Thee, -Koffie, -Suiker.

WEIJNE & STERNFELD
DANS-INSTITUUT.
Koningin Emmakade 133, Telefoon 3348
'S-GRAVENHAGE.

Prospectus op aanvraag gratis verkrijgbaar.

Olympia Theater
Prins Hendrikplein 3 Tel. H. 9521

Passage-Bioscope
Telefoon H. 3731

Van 3—9 OCTOBER 1919,
brengen wij een Grootsche Film van het
Wereldberoemde Huis EDISON,
gespeeld door een beroemde Amerik.
Film-Diva
VIOLA DANA.
Het Russische Rijk vóór den Oorlog.
SIBERIË.

De Knoetslag van den Kozak.
Een aangrijpende Levens-Tragedie
in 5 Acten.

Adverteeren doet verkoopen.

WISBRUN & LIFFMANN.

Veenestraat 35-37 - Tel. 2503. - Den Haag.

DAMES MODEARTIKELEN.
ZIJDEN STOFFEN, FLUWEELEN, KANTSTOFFEN.
ALLE SOORTEN GARNEERINGEN, ENZ.

BALARTIKELEN.

**VAN STRAALEN MONSIEUR & ERKELENS.
WIJNHANDEL**

Hoofdkantoor: ROTTERDAM, Leuvehaven 34, Tel. 2456.

Bijkantoor: DEN HAAG, Lloydgebouw,
Piet Heinplein, Tel. ¹⁵⁸⁷₁₅₈₈

Bijkantoor: DEN HELDER,
Hoofdgracht 37, Tel. 83.

**Vereeniging OOST en WEST.
Aideeling 'S-GRAVENHAGE.**

Aan het Bureau Laan van Meerdervoort 187, zijn van 10-12 en van 2-4 uur (uitgezonderd Zaterdagmiddags) inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

- Muziek- en Zanglessen.
- Teeken- en Schilderlessen.
- Lessen in moderne talen.
- Fransche-, Duitsche-, Engelsche- en Italiaansche Conversatielessen.
- Opleiding admissie examen H. B. S. en Gymnasium.
- Schrijf-, Type- en Vertaalwerk.

- Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
- Dame als Hoofd — of hulp in de huishouding.
- Kinderjuffrouw in Indië.
- Indische massage en manicure, uitsluitend voor Dames en kinderen.
- Zweedsche gymnastiek, Heilgymnastiek, enz., uitsluitend voor Dames en Kinderen.

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor wip aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, Bujs Ballotstraat 15.

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families, die zich belasten met de opvoeding van kinderen, omtrent hotels, pensions, inrichting, medische hulp, onderwijs, enz.

Indische bedienden, die met een familie naar Indië willen terugkeeren of van dienstbetrekking wenschen te veranderen kunnen zich wenden tot: „PERSINGGAHAN”, Advies-Bureau en tehuis voor Ned.-Ind. Bedienden van de Vereeniging „Oost en West”, Dir. F. DE MUNNIK, van Boetzelaerlaan 2, Den Haag, Telef. Scheveningen 248, waarook gelegenheid bestaat voor logies, tegen een billijke vergoeding.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West”, die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaattlessen in Indische talen, Staats- en Strafrecht.

- A. H. J. G. WALBEEHM, Hooge Rijndijk 55, Leiden. — Javaansch. — Maleisch.
  - Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46, Leiden. — Staatsinstellingen van Ned. O.- en W.-Indië. — N.-I. Strafrecht. — N.-I. Strafvordering. — Madoereesch. — Javaansch. — Maleisch.
  - S. TAGOR, Inl. Veearts, Korte Jansstr. 19, Utrecht. — Maleisch. — Battakisch.
  - IBRAHIM GELAR DATOEK TAN MALAKA, Gooilandsche weg 6, Bussum. — Maleisch. (Nadere informaties Ned.-Ind. Onderwijs- en Studiekas, Rokin 84, Amsterdam).
  - P. DE HAAN, Gep. N.-I. Onderwijzer, Leeraar Handelsschool, Valkenboschkade 518, Den Haag. — Maleisch. — Land- en Volkenkunde.
  - J. J. F. SCHREUEL, Gepens.-Assist.-Res., van Imhoffstr. 25, Den Haag. — Maleische taal- en letterk.
  - B. TH. BRONDGEEST, Heerenweg 199, Haarlem. — De Islam en zijn beteekenis voor Indië. — Arabisch. — Maleisch. — Javaansch.
  - A. H. JANSEN, Hamerstraat 25, Bussum. — Maleisch (gramatica, correspondentie, spreken); geeft les te: Bussum, Naarden, Weesp, Amsterdam, Hilversum, Baarn, Laren en 's-Graveland.
  - Mr. F. C. L. MELJER, Hoogeweg 56, Zantvoort. — N.-I. Strafrecht - N.-I. Strafvorder. - Alg. Ind. vraagstuk.
- LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17, Den Haag, zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn, door J. H. en H. B.
Prijs: 1 exemplaar f 0.10, porto f 0.02; 50 ex. f 2.80,
voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen” f 2.20 per 50 ex., plus 25 cent voor frankieerkosten.

b. Onze Oost II. Iets over den Inlander en zijn Zieleleven, door T. J. BEZEMER.
Prijs: 1 exemplaar 5 cent, porto f 0.01; 50 ex. f 2.—;
voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen” f 1.55 per 50 ex., plus 25 cent voor frankieerkosten.

** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17 en de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, zijn verkrijgbaar:

- a. Onze West (Tweede druk) bestaande uit: I. De Kolonie Suriname, door FRED. OUDSCHANS DENZ;
II. De Kolonie Curaçao, door Mr. B. DE GAAY FORTMAN.
Prijs per exemplaar f 0.50 en f 0.03 frankieerkosten
- b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten.
- I. De Bestuursambtenaren in Nederl.-Indië. (2de, geheel omgewerkte druk met 8 foto's).
Prijs: f 0.75 per exemplaar en f 0.03 frankieerkosten
- II. De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie. (2de, verbeterde druk).
Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.02 frankieerkosten.
- III. De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië. (Tijdelijk uitverkocht)
Prijs: f 0.15 per exemplaar en f 0.01 frankieerkosten.
- IV. De Ingenieur in Nederlandsch-Indië. (Tijdelijk uitverkocht).
Prijs: f 0.40 per exemplaar en f 0.03 frankieerkosten.
- V. De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.
Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankieerkosten.
- VI. De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië. (2de verbeterde druk).
Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankieerkosten.
- VII. De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.
Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankieerkosten.
- VIII. De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.
Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankieerkosten.
- IX. De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederl.-Indië. (2de verb. druk).
Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankieerkosten.
- X. De Ambtenaar bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst in Nederlandsch-Indië.
Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankieerkosten.
- XI. De Geëmployeerde bij de Rubber-(caoutchouc) cultuur en bij eenige Bergcultures in Nederl.-Indië.
Prijs: f 0.40 per exemplaar en f 0.02 frankieerkosten.

B. Beleefd verzoek bij bestelling het kostende vooral per postwissel of in postzegels toe te zenden aan het Informatie-Bureau, Heulstraat 17, te 's-Gravenhage.

Nederl. Stoomvaart-Maatschappij „OCEAAN”
Directie: Prins Hendrikkade 145, AMSTERDAM

**Holland-Nederlandsch-Indië
Vice-Versa**

Agenten: MEYER & Co's SCHEEPVAART-MAATSCHAPPIJ
AMSTERDAM-ROTTERDAM. 156

N.V. Algem. Nederlandsch en Indisch Touristenbureau
's-Gravenhage „KOSMOS” Weltevreden-
Kettingstraat 1 Rijswijk

Vraagt inlichtingen omtrent onze reizen naar de slagvelden en onze gezelschapsreizen van Genua en Marseille naar Holland. 118

JAVA-CHINA-JAPAN LIJN

Eigen kantoren der Maatschappij te AMSTERDAM, HONG-KONG, SOERABAIA, KOBE en SAN FRANCISCO.
Geregelde stoomvaartdiensten tusschen Nederlandsch Indië, China en Japan.

JAVA-PACIFIC LIJN

(Onder Directie der Java-China-Japan Lijn).
Maandelijksche dienst tusschen Ned.-Indië en San Francisco. 11

Stoomvaart-Maatschappij „NEDERLAND”
AMSTERDAM. 197

PASSAGIERSDIENST

van Amsterdam via het Suezkanaal naar SABANG, BELAWAN-DELI, SINGAPORE, BATAVIA, SEMARANG en SOERABAIA.

Koninklijke Paketvaart-Maatschappij.

Geregelde mail-, passagiers- en vrachtgoederendienst

tusschen de havens in den Nederlandsch-Indischen Archipel, in verbinding met Singapore, Penang en Australië.

Uitvoerige dienstregelingen zijn verkrijgbaar bij de Directiën te Amsterdam en te Batavia. 213

**VLEUGELS, PIANO'S
KUNSTSPELPIANO'S
— ORGELS —**

REPARATIE - STEMMEN - RUILEN

Speciale Inrichting voor het gereedmaken voor de TROPEN

**GOOSEN & SWAGERMAN
DEN HAAG**

BOEKHORSTSTRAAT 149 - TEL. H 2051

Wed. G. STREITWOLF

Noordeinde 105, 's-GRAVENHAGE, Tel. H. 2413

GUMMI SPONSEN
SPONSEN ZAKKEN
BADMUTSEN

**Mode-Academie J. & G. DE GRAAFF,
's-Gravenhage - Anna Paulownastraat 18a.**

Voornaamste Vakschool in het Costuumvak.

Theoretische en practische, volledige opleiding van Dames tot Costumiëre, 1e Coupeuse, Directrice en Leerares in het Costuum-, Mantel- en Lingerievak.

Aanmeldingen bij de Directrice G. DE GRAAFF.

Leverancier van H. M. de Koningin.

Leverancier van H. M. de Koningin.

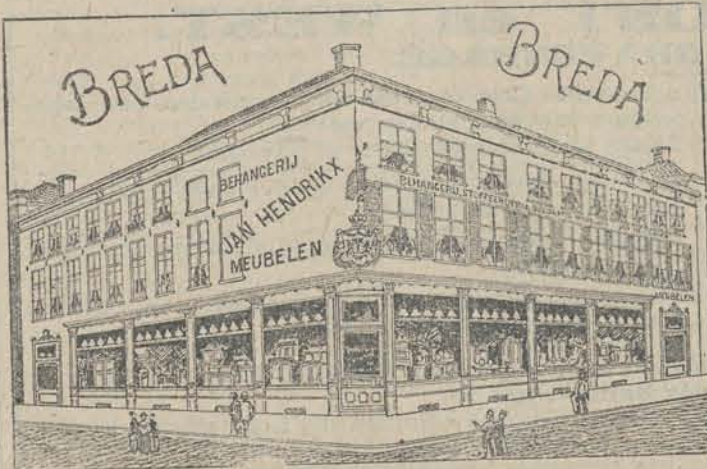
Maison de Bonneterie

DEN HAAG, Buitenhof-Groenmarkt.

AMSTERDAM, Kalverstraat-Rokin.

Grootst gesorteerde Magazijnen van Elegante Dames- en Kinderconfectie.

C. P. A. NICOLAI
 DUNKLERSTRAAT 33 - TELEF. H. 7057
 hoek Valeriusstraat. 177
 Specialiteit in Heeren-Modeartikelen
 Ruime keuze. Nieuwste Modellen.

BOSCHSTRAAT 1.

L. E. NIEUWENHUIZEN
 LEIDEN - HOLLAND 126
 Blikgroenten: Rood etiket (beste kwaliteit)
 Groen " (tusschensoort)
HUISHOUDGROENTEN merk „Sleutels“
 SPECIALITEIT IN GEZOUTEN GROENTEN

Electro-techn. en Mechanisch Bureau
„HOLLAND“
 ANNASTRAAT 17 - DEN HAAG

Electriciteit op elk gebied.
 Groote keuze Electricische Ornamenten, enz.
 Baden, Geysers, Waschtafels.

HOEKER & ZN.
 Uitsluitend adres Heerengracht 435-437
 Goud - Zilver
 Paarden - Brillanten
 AMSTERDAM 192 Telefoon 309 Noord

TUINARCHITECTUUR
 N.V. Clingendaalsche Kweekerij 140
 CLINGENDAAL Den Haag
 Eigen Kweekerij

J. P. FLECK - Utrecht
 Lijnmarkt 19 - Intercomm. Telefoon 1078
 COMPLETE WONINGINRICHTINGEN
 Behangerij ..... Stoffeederij
 ... Matrassen en Beddenfabriek 81
 ALLE SOORTEN DEKENS MOTZUIVERING

Confiserie en Chocolaterie Royales
J. A. Krul
 Salon de Rafraichissements 185
 NOORDEINDE 44 DEN HAAG

Oudste en Soliedste Adres

 Opgericht Ao 1781

HAAGSCHE MANUFACTUURHANDEL
 voorheen VAN HOUTEN & Co 165
 Groote Markt 4, DEN HAAG, Tel. 1974, Laan 2-4
 Manufacturen
 Witte Goederen
 Karpotten
 Loopers
 Ledikanten
 Bedden
 Dekens
 Matrassen
 Vitrages
 Gordijnen
 Groote sorteering
 Slaapkamer - Ameublementen

A. SCHRÖDER & Co.
 Groenmarkt.
 VOOR HET NAJAAR
Warme Onderkleeding
 voor Dames, Heeren en Kinderen
Wollen Sportmantels
Wollen Stoffen

NAAMLooZE VENNOOTSCHAP
1/2 DE ERVEN H. VAN DIJK
 Hofleveranciers van wijten Z.M. den Koning
 Nieuwe Gracht 6 - Tel. 3416
UTRECHT
 Leveranciers van Burger-, Militaire-
 en Marine Kleeding 209
Indische Uitrustingen
 Reiziger door het geheele land te ontbieden.

C. HOYNG
 SPUISTRAAT 20-22 DEN HAAG
 AMSTERDAM - UTRECHT
Kristal - Porselein
 VAZEN, BLOEMPOTTEN, ZULEN MET
 POTTEN, KLOKSTELLEN, ENZ. ENZ.,
 uit de Plateelbakkerij „Zuid Holland“
 te Gouda. 109
 MAIL- en HUTKOFFERS in alle afmetingen.
 Garantie voor gawe overkomst.

N.V. Brood- en Beschuifabriek
„DE OUDE VETTE HEN“
 DEN HAAG
 bij het Stadhuis
 Alle soorten Brood, Beschuif,
 Banket, enz.
Lunchroom - Tea-Concert 219

P. B. VAN MOORSEL & Co
 Kerkplein 11-12, naast het Hoofdpostkantoor.
 Torenstraat 5-6 - Telefoon 2898 - Den Haag 5
 Goedkoopst adres voor het geheel
 of ged. installeren van woningen.

Holland-Canada Hypotheekbank
 Directie: Mr. J. D. P. TEN BOSCH te Den Haag en J. G. COSTER te Winnipeg. 98
5 pCt. Pandbrieven tegen beurskoers.
 Uitstaand bedrag Pandbrieven ongeveer f 22.000.000.

Brengt een bezoek aan „Boeatan“, Magazijnen van Ind. Kunstnijverheid.